

ปก

สารบัญ

หน้า

■ การสังเคราะห์งานวิจัยในฐานข้อมูลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ สร้อยญา โชติรัตน์ ปัญจพร คำโย.....	1
■ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยศิลป วรเทพ เวียงแก.....	14
■ การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง อรรถพงษ์ ผิวเหลือง.....	26
■ บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV พระไกรสิทธิ มนวิริโย.....	40
■ การเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียน ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 นิภาพรรณ เจนสันติกุล.....	52
ภาคผนวก.....	62

การสังเคราะห์งานวิจัยในฐานข้อมูลงานวิจัย
ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
Synthesis of Research in Research Database
of Maejo University Phrae Campus

สรัญญา โชติรัตน์^{1*} ปัญจพร คำโย²

Saranyar Chotirat¹, Punchaporn Kamyo²

นักวิจัยชำนาญการ, อาจารย์ ดร.สาขาวิชารัฐศาสตร์

Researcher Professional Level, Dr. Faculty of Political Science

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 54140

Maejo University Phrae Campus, Amphur Rongkwang , Phrae 54140

Author for Correspondence : E-mail : punchaporn@mju.ac.th*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของข้อมูลงานวิจัยในฐานข้อมูลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ 3) เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) จากฐานข้อมูลการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2561 ผลการวิจัยพบว่า จำนวนงานวิจัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยผลงานวิจัยระยะเวลา 19 ปี ทั้งหมดจำนวน 251 เรื่อง เงินสนับสนุนงานวิจัยส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก และมีแนวโน้มการเผยแพร่ผลงานวิชาการในระดับชาติและระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น ด้านศักยภาพการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มีศักยภาพการวิจัยในระดับมาก และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการวิจัย ได้แก่ การพัฒนาด้านทิศทางการวิจัย การพัฒนาด้านบุคลากร การพัฒนาด้านระบบสนับสนุนและระบบงาน และการพัฒนาด้านการติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย, ฐานข้อมูล

Received: 25/07/2563, Revised: 02/09/2563, Accepted: 09/10/2563

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the research characteristics in research database of Maejo University Phrae Campus 2) to study research potential of Maejo University Phrae Campus 3) to propose policy proposals to develop research potential of Maejo University Phrae Campus. Quantitative Synthesis method was used for research synthesis from research database of Maejo University Phrae Campus during 2005-2018. The research found that the number of research findings are increasing. There are 251 issues in 19 years. Most research funding is supported by external funding. As a result, there are more publications at national and international levels. In addition, Maejo University Phrae Campus has a high research potential. The research funding proposed a policy proposal to improve research potential such as developing research directions, human resource development, development of support systems and incentive systems, as well as monitoring and evaluation development.

Keywords: Synthesis of Research, Database

1. บทนำ

ปี 2538 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ดำเนินการขยายพื้นที่การศึกษาของมหาวิทยาลัยไปยังภูมิภาคตามมติ คณะรัฐมนตรี วันที่ 20 มิถุนายน 2539 โดยการนี้มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้เสนอโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ไปยังจังหวัดแพร่ เพื่อรับผิดชอบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เป็นโครงการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อ ขยายโอกาสทางการศึกษา กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ พันธกิจ ดังต่อไปนี้ 1) ปรัชญา “มุ่งมั่นพัฒนาบัณฑิตสู่ความเป็นผู้อุดมด้วยปัญญา อดทน สู้งานเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อความ เจริญรุ่งเรืองวัฒนาของสังคมไทยที่มีการเกษตรเป็นฐานราก” 2) วิสัยทัศน์ “เป็นมหาวิทยาลัยทางการเกษตร และเทคโนโลยีที่ชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในระดับชาติ” 3) เอกลักษณ์ “เป็นมหาวิทยาลัยที่ให้บริการด้าน วิชาการ และส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” 4) อัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ที่เป็น นักปฏิบัติที่มีความเชี่ยวชาญ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 5) พันธกิจ ประกอบด้วย 1) ผลิต บัณฑิตให้มีความรู้ทักษะด้านการเกษตรปลอดภัย โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 2) พัฒนาการความรู้ด้านการวิจัย ทางเกษตร เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อมุ่งสู่ความเชี่ยวชาญในระดับชาติ 3) เป็นศูนย์กลางการเรียนและ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการเกษตรปลอดภัย 4) ทำนุบำรุงสืบสานศิลปวัฒนธรรมเกษตรท้องถิ่น อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) พัฒนาระบบการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล สำหรับ นโยบายของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ตามพันธกิจด้านการวิจัย 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทำงาน วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ตลอดจนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และนำไปใช้ประโยชน์ในการ พัฒนา ชุมชนและประเทศ 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้รับทุนวิจัยจากทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงาน ภายนอก และจัดให้มีระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อสร้าง แรงจูงใจให้กับนักวิจัยที่มีผลงานตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการนานาชาติที่ปรากฏในฐานข้อมูล 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยด้านเกษตรปลอดภัย 4) ส่งเสริมและสนับสนุนการทววิจัยเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานวิจัยของจังหวัด แพร่และของชาติ และเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 5) บูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการ สอนเพื่อพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรยื่นขอจดสิทธิบัตร/อนุ สิทธิบัตร/ทรัพย์สินทางปัญญา

ดังนั้นความสำคัญของงานวิจัยผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณลักษณะงานวิจัย ศักยภาพงานวิจัย และข้อเสนอ เชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ โดยนำข้อมูลมาสังเคราะห์ในภาพรวม เพื่อให้เห็นทิศทางการผลิตงานวิจัยและศักยภาพของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ตั้งแต่ปี 2543-2561 ซึ่งเป็นทิศ ทางการผลิตงานวิจัยนับตั้งแต่เปิดการเรียนการสอนมาเกือบ 25 ปี และนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาทิศทาง และระบบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ เฉลิมพระเกียรติ ยุคสมัยปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะข้อมูลฐานงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ 2) เพื่อศึกษา ศักยภาพการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ 3) เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายพัฒนางานวิจัยของ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ภาพ 1 แสดงระยะเวลาและขั้นตอนการทำวิจัย

การเก็บข้อมูลโดยบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย ศักยภาพการวิจัย และข้อเสนอเชิงนโยบาย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสังเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้ศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้การสังเคราะห์เชิงปริมาณแสดงผลเป็นตัวเลขหรือค่าสถิติที่ปรากฏในงานวิจัย

4. ผลการศึกษาวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัย

เพื่อเป็นการตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคูณลักษณะของงานวิจัย ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ผลจากการศึกษา ดังต่อไปนี้

1) **จำนวนงานวิจัยที่ผลิต พบว่า** ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2543-2561 ระยะ 19 ปี แนวโน้มการผลิตงานวิจัยเพิ่มขึ้น จำนวน 251 เรื่อง เป็นผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ 140 เรื่อง (ร้อยละ 55.77) และผลงานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ 111 เรื่อง (ร้อยละ 44.22) ตามลำดับ โดยปีที่มีการผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ ปี 2561 จำนวน 29 เรื่อง โดยสายวิทยาศาสตร์จำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2559 จำนวน 19 เรื่อง และสายสังคมศาสตร์จำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2561 จำนวน 13 เรื่อง จากคุณลักษณะงานวิจัย 19 ปี ผลงานวิจัยวิทยาศาสตร์จำนวนมากกว่างานวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยภาพรวมและจำแนกเป็นปีต่อปี เห็นได้ชัดเจนว่าแนวโน้มจำนวนงานวิจัยที่ผลิตเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญในการส่งเสริมการทำวิจัยให้กับบุคลากร อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในระดับสาขาวิชา

2) **จำนวนเงินทุนสนับสนุน พบว่า** ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549-2561 ระยะ 13 ปี ภาพรวมเงินที่ได้รับการสนับสนุนเกือบทั้งหมดยกเว้น ปี 2561 สายวิทยาศาสตร์ได้รับเงินสนับสนุนมากกว่าสายสังคมศาสตร์ และ

ปี 2559 จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดรวมเป็น 15,669,500 ล้านบาท โดยสายวิทยาศาสตร์ 11,571,700 ล้านบาท และสายสังคมศาสตร์ 4,097,800 ล้านบาท คุณลักษณะงานวิจัยจำแนกตามจำนวนเงินที่สนับสนุน ดังนี้ งานวิจัยที่รวบรวม 13 ปี จำนวนเงินทุนสนับสนุนรวม 59,059,081 ล้านบาท ในปี 2559 และปี 2561 ไม่มีจำนวนเงินวิจัยที่ได้รับการสนับสนุน อีกทั้งยังพบว่าตั้งแต่ปี 2558-2561 จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยเฉพาะสายสังคมศาสตร์ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนเงินทุนที่ได้รับสนับสนุนในภาพรวม ระหว่าง ปี 2549-2561

ปีที่ได้รับสนับสนุน	จำนวนเงินทุนที่ได้รับสนับสนุน		รวม
	สายวิทยาศาสตร์	สายสังคมศาสตร์	
2549	628,000	608,900	1,236,900
2550	1,030,000	400,000	1,430,000
2551	5,183,000	423,000	5,606,000
2552	1,939,000	613,000	2,552,000
2553	6,789,000	268,000	7,057,000
2554	2,020,220	440,000	2,460,220
2555	480,000	545,000	1,025,000
2556	1,074,068	1,016,280	2,090,348
2557	3,182,680	1,185,680	4,368,360
2558	400,000	32,000	432,000
2559	11,571,000	4,097,800	15,669,500
2560	5,373,613	2,750,000	8,123,613
2561	2,621,300	2,721,100	5,342,400
รวม	42,292,581	15,100,760	59,059,081

3) จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549-2561 ระยะเวลา 13 ปี เงินที่สนับสนุนจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ทั้งหมด 3,203,900 บาท แบ่งเป็นสายวิทยาศาสตร์ 1,906,500 บาท สายสังคมศาสตร์ 1,297,400 บาท มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ มีการสนับสนุนเงินในการทำวิจัยเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา และปี 2555-2558 มีการขอทุนวิจัยจากเงินรายได้ทางสายวิทยาศาสตร์มากกว่าทางสายสังคมศาสตร์ แต่ใน ปี 2559-2561 มีการขอทุนวิจัยสายสังคมศาสตร์เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จนในปี 2560-2561 มีการขอทุนวิจัยสายสังคมศาสตร์มากกว่าสายวิทยาศาสตร์ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ได้รับสนับสนุน	จำนวนเงินทุนที่ได้รับสนับสนุน		รวม
	สายวิทยาศาสตร์	สายสังคมศาสตร์	
2549	52,000	59,900	111,900
2550	-	110,000	110,000
2551	120,000	90,000	210,000
2552	-	30,000	30,000
2553	200,000	345,000	345,000
2554	100,000	120,000	220,000
2555	255,000	95,000	350,000
2556	175,000	130,000	305,000
2557	295,000	55,000	350,000
2558	300,000	32,000	332,000
2559	150,000	100,000	250,000
2560	90,000	150,000	240,000
2561	169,500	180,500	350,000
รวม	1,906,500	1,297,400	3,203,900

4) จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548-2561 ระยะ 14 ปี แต่พบว่าข้อมูลในปี 2558 ไม่ได้ทำการบันทึกข้อมูลไว้ การสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอกตามที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 49,774,741 บาท เป็นสายวิทยาศาสตร์ 40,978,821 บาท สายสังคมศาสตร์ 8,795,920 บาท สายวิทยาศาสตร์จะได้รับเงินสนับสนุนมากกว่าสายสังคมศาสตร์ ซึ่งปี 2559 มีจำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดรวม 11,622,800 ล้านบาท แบ่งเป็นสายวิทยาศาสตร์ 11,421,700 ล้านบาท และสายสังคมศาสตร์ 201,100 ล้านบาท โดยบุคลากรได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอก แนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นยังเป็นการเพิ่มขึ้นที่ไม่คงที่คือมีเพิ่มขึ้นใน 2 ปี และลดลงในปีถัดไป แต่จะเห็นได้ชัดเจนว่าในช่วงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2561 มีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนในส่วนของสายสังคมศาสตร์ที่เพิ่มมากขึ้น โดยแหล่งทุนภายนอกที่ได้รับทุนสนับสนุนมากที่สุด คือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) รองลงมาคือ สำนักงานเครือข่ายวิจัยภาคเหนือตอนบน (สกอ.) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และอื่น ๆ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก

ปีที่ได้รับสนับสนุน	จำนวนเงินที่ได้รับสนับสนุน		รวม
	สายวิทยาศาสตร์	สายสังคมศาสตร์	
2548	1,100,740	565,000	1,665,740
2549	576,000	549,000	1,125,000
2550	1,030,000	290,000	1,320,000
2551	5,063,000	333,000	5,396,000
2552	1,939,000	583,000	2,522,000
2553	6,589,000	123,000	6,712,000
2554	1,920,220	320,000	2,240,220
2555	225,000	450,000	675,000
2556	899,068	886,280	1,785,348
2557	2,887,680	340,000	3,227,680
2558	-	-	-
2559	11,421,700	201,100	11,622,800
2560	4,750,613	2,600,000	7,350,613
2561	2,451,800	666,000	3,117,800
รวม	40,978,821	8,795,920	49,774,741

5) จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับชาติ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2560 ระยะเวลา 6 ปี แนวโน้มการผลิตงานวิจัยเพิ่มขึ้น โดยเป็นผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 35 เรื่อง และผลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ จำนวน 30 เรื่อง ตามลำดับ โดยปีที่มีการผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ ปี 2560 จำนวน 27 เรื่อง รองลงมาคือ ปี 2558 จำนวน 16 เรื่อง ปี 2556 จำนวน 11 เรื่อง ปี 2559 จำนวน 7 เรื่อง และ ปี 2555, 2557 จำนวน 2 เรื่อง ตามลำดับ โดยสายวิทยาศาสตร์จำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2558 และ 2560 จำนวน 11 เรื่อง และสายสังคมศาสตร์มีจำนวนวิจัยมากที่สุด ปี 2560 จำนวน 16 เรื่อง ผลงานวิจัย ปี พ.ศ. 2558 และ 2560 จำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับชาติเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปี 2560 ตั้งแต่ปี 2559-2560 สายสังคมศาสตร์มีจำนวนผลการวิจัยที่เผยแพร่ในที่ประชุมระดับชาติที่มากขึ้นอย่างมากจากปี 2559 จำนวน 5 งาน เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 16 งาน ในปี 2560

6) จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับนานาชาติ พบว่า ตั้งแต่ปี 2555-2560 แนวโน้มจำนวนผลงานคงที่ ผลงานวิจัย 6 ปี จำนวน 26 เรื่อง เป็นผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 21 เรื่อง และผลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ จำนวน 5 เรื่อง โดยปีที่มีการผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ ปี 2558 จำนวน 7 เรื่อง รองลงมาคือ ปี 2559 จำนวน 6 เรื่อง โดยสายวิทยาศาสตร์จำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2558 และ 2559 จำนวน 6 เรื่อง และสายสังคมศาสตร์จำนวนวิจัยมากที่สุด ปี 2556 จำนวน 2 เรื่อง จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับนานาชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสายวิทยาศาสตร์ ในปี 2558-2560 ส่วนสายสังคมศาสตร์มีจำนวนลดลง

7) จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับตีพิมพ์ลงในวารสารระดับชาติ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2560 ระยะเวลา 6 ปี แนวโน้มการผลิตงานวิจัยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วง ปี 2559-2560 ผลงานวิจัยทั้งหมด 6 ปี จำนวน 26

เรื่อง โดยแบ่งเป็นผลงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ 12 เรื่อง และผลงานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ 14 เรื่อง โดยปีที่มีการผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ ปี 2559 จำนวน 8 เรื่อง รองลงมาคือ ปี 2560 จำนวน 6 เรื่อง ตามลำดับ โดยสายวิทยาศาสตร์มีจำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2559 จำนวน 5 เรื่อง และสายสังคมศาสตร์มีจำนวนวิจัยมากที่สุด ปี 2558 2559 และ 2560 จำนวน 3 เรื่อง จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยที่สัดส่วนของจำนวนผลงานระหว่างสายวิทยาศาสตร์ และสายสังคมศาสตร์มีจำนวนใกล้เคียงกัน

8) จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารระดับนานาชาติ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2560 เป็นระยะ 6 ปี โดยมีผลงานวิจัยทั้งหมด 6 ปี จำนวน 73 เรื่อง โดยแบ่งเป็นผลงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 58 เรื่อง และผลงานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ จำนวน 15 เรื่อง โดยปีที่มีการผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ ปี 2558 จำนวน 17 เรื่อง รองลงมาคือ ปี 2559 และ 2560 จำนวน 13 เรื่อง ตามลำดับ โดยสายวิทยาศาสตร์มีจำนวนงานวิจัยมากที่สุด ปี 2558 จำนวน 14 เรื่อง และสายสังคมศาสตร์มีจำนวนวิจัยมากที่สุด ปี 2560 จำนวน 5 เรื่อง จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติส่วนใหญ่จะเป็นผลงานวิจัยสายวิทยาศาสตร์ มีผลงานสายสังคมศาสตร์เพียงส่วนน้อย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพงานวิจัย

เพื่อเป็นการตอบวัตถุประสงค์ ข้อ 2 เป็นการศึกษาศักยภาพการวิจัยจากจำนวนงบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์ (2557-2561) และเปรียบเทียบจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนกับจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ (2555-2560) ผลการศึกษาพบว่า

1) จำนวนงบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557-2561 ระยะเวลา 5 ปี จำแนกตามสาย จำนวนจากจำนวนอาจารย์และรวมนักวิจัยทั้งหมด 97 คน จำแนกเป็นสายวิทยาศาสตร์ 50 คน และสายสังคมศาสตร์ 47 คน ดังนี้ ปี 2557 งบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์สายวิทยาศาสตร์ จำนวน 63,613.6 บาท และสายสังคมศาสตร์ จำนวน 25,227.23 บาท ปี 2558 ไม่มีข้อมูล ปี 2559 งบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์สายวิทยาศาสตร์ จำนวน 231,434 บาท และสายสังคมศาสตร์ จำนวน 87,187.23 บาท ปี 2560 งบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์สายวิทยาศาสตร์ จำนวน 101,472.26 บาท และสายสังคมศาสตร์ จำนวน 58,510.63 บาท ปี 2561 งบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์สายวิทยาศาสตร์ จำนวน 52,426 บาท และสายสังคมศาสตร์ จำนวน 57,895.74 บาท พบว่า สัดส่วนงบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์ในบางปียังมีสัดส่วนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ และมีสัดส่วนลดลง (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนงบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์ จำแนกตามสาย

ปีงบประมาณ	จำนวนงบประมาณจำนวนเฉลี่ยต่อหัวของอาจารย์	
	สายวิทยาศาสตร์	สายสังคมศาสตร์
2557	63,613.60	25,227.23
2558	-	-
2559	231,434.00	87,187.23
2560	101,472.26	58,510.63
2561	52,426.00	57,895.74

2) เปรียบเทียบจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนกับจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2560 เป็นระยะ 6 ปี มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนเปรียบเทียบกับจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ มีจำนวนที่แตกต่างกันโดยจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนกับจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ไม่สัมพันธ์กัน ดังนี้ ปี 2555 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 17 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 17 เรื่อง ปี 2556 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 21 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 28 เรื่อง ปี 2557 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 11 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 17 เรื่อง ปี 2558 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 27 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 44 เรื่อง ปี 2559 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 16 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 34 เรื่อง ปี 2560 มีจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน จำนวน 17 เรื่อง โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่หรือตีพิมพ์ จำนวน 59 เรื่อง จำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนมี 109 ชิ้นงาน และจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่มี 190 ชิ้นงาน พบว่า มีแนวโน้มจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่เพิ่มสูงขึ้น โดยจำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่ที่มีจำนวนมากกว่าจำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุน

3) การประเมินด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ จากคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า ตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพการศึกษายกในด้านการวิจัยองค์ประกอบที่ 2 การประกันคุณภาพระดับคณะด้านการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ 2.1 ระบบและกลไกการบริหารและการพัฒนางานวิจัยหรือการวิจัย ตัวบ่งชี้ 2.2 เงินสนับสนุนการวิจัยและงานสร้างสรรค์ ตัวบ่งชี้ 2.3 ผลงานวิชาการของอาจารย์ประจำและนักวิจัย ซึ่งมีเกณฑ์อยู่ในระดับที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่มีการเริ่มประกันคุณภาพ ตั้งแต่ปี 2557 ดังนี้ ปี 2557 ตัวบ่งชี้ 2.1 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.2 มีระดับคะแนน 4.59 ตัวบ่งชี้ 2.3 มีระดับคะแนน 2.59 ปี 2558 ตัวบ่งชี้ 2.1 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.2 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.3 มีระดับคะแนน 3.71 ปี 2559 ตัวบ่งชี้ 2.1 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.2 มีระดับคะแนน 3.5 ตัวบ่งชี้ 2.3 มีระดับคะแนน 3.86 ปี 2560 ตัวบ่งชี้ 2.1 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.2 มีระดับคะแนน 5 ตัวบ่งชี้ 2.3 มีระดับคะแนน 4.83 มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ให้ความสำคัญในการพัฒนาทางด้านการวิจัยเห็นได้จากเกณฑ์คุณภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 2.1 และ 2.2. ทางมหาวิทยาลัยมีเกณฑ์ในระดับ 5 ในส่วนของตัวบ่งชี้ 2.3 มีแนวโน้มที่มีเกณฑ์ที่สูงขึ้นตามลำดับ (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ร้อยละการประเมินคุณภาพการศึกษาด้านการวิจัย จำแนกตามตัวบ่งชี้

การประเมินด้านการวิจัย	ปีงบประมาณ (N=5)			
	2557	2558	2559	2560
ตัวบ่งชี้ 2.1 ระบบและกลไกการบริหารและการพัฒนางานวิจัยหรือการวิจัย	5	5	5	5
ตัวบ่งชี้ 2.2 เงินสนับสนุนการวิจัยและงานสร้างสรรค์	4.59	5	3.5	4.59
ตัวบ่งชี้ 2.3 ผลงานวิชาการของอาจารย์ประจำและนักวิจัย	2.59	3.71	3.86	4.83

ตอนที่ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการวิจัย

ตอบตามวัตถุประสงค์ข้อ 3) เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายพัฒนางานวิจัย วิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกด้านการวิจัย วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า

1) จุดแข็ง (Strengths) ประกอบด้วย 1) การเปิดสอนในหลักสูตรที่หลากหลายทำให้มีลักษณะในการบูรณาการหลายศาสตร์วิชา 2) มีบุคลากรสร้างผลวิจัยจำนวนมากและมีความร่วมมือที่ดีระหว่างบุคลากรการวิจัยร่วมกับนักวิจัยจากหน่วยงานภายนอก 3) บุคลากรการวิจัยมีความสามารถในศาสตร์วิชาของตนเองเป็นอย่างดีเป็นที่ยอมรับ 4) มีศักยภาพในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ยอมรับในระดับสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดแพร่และจังหวัดในภาคเหนือ 5) มีงบประมาณสนับสนุนให้กับบุคลากรการดำเนินงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง 6) เป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงสร้างงานวิจัยได้หลากหลาย

2) จุดอ่อน (Weaknesses) ประกอบด้วย 1) บุคลากรการวิจัยกระตือรือร้นทำวิจัยน้อยเนื่องจากการมีภาระงานส่วนตัวสูงทั้งภาระงานสอนคณาจารย์และงานประจำ 2) ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ และนานาชาติมีจำนวนน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายสังคมศาสตร์ 3) มหาวิทยาลัยขาดระบบการส่งเสริมและสนับสนุนบุคคลให้มีความสำคัญกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ 4) ความหลากหลายสาขาวิชา ความรู้ความสามารถเฉพาะศาสตร์ทำให้การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยสร้างได้ยาก 5) ระบบโครงสร้างการบริหารองค์กรภาระงานวิจัยไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง จำนวนผู้รับผิดชอบ การประเมินโดยใช้ผลงานวิจัย และผลงานตีพิมพ์เผยแพร่

3) โอกาส (Opportunities) ประกอบด้วย 1) นโยบายชาติ และนโยบายมหาวิทยาลัยส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นฐานด้านการวิจัยโดยสนับสนุนงบประมาณในด้านการทำวิจัยเพิ่มขึ้น 2) การประเมินคุณภาพการศึกษาทำให้มหาวิทยาลัยได้นำผลมาพัฒนาตนเองเพื่อรับทราบข้อดีและข้อด้อย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวที่จะไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคล 3) การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความได้เปรียบเชิงพื้นที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแพร่

4) อุปสรรค (Threats) ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยยังขาดสิ่งสนับสนุนกระตุ้นให้บุคลากรทางการวิจัยให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่มากขึ้น เช่น การให้รางวัลตอบแทนบุคลากรโดดเด่นด้านการวิจัย 2) ความไม่แน่นอนของการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัยให้กับมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ทั้งจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และจากหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอเชิงนโยบายพัฒนาศักยภาพการวิจัย พบว่า

1) ด้านทิศทางการวิจัยและแผนการพัฒนางานวิจัย ควรมีการพัฒนาระบบบริหารงานวิจัยโดยมีการพัฒนาสถาบันสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ และมหาวิทยาลัยและให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

2) การพัฒนาศักยภาพด้านบุคลากรด้านวิจัย ควรกำหนดภาระงานด้านวิจัยอย่างชัดเจนเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานวิจัยให้มาก ส่งเสริมงานวิจัยเป็นภารกิจเป็นรูปธรรม ให้งานวิจัยมีภาระงานสูงเทียบเท่ากับงานสอน ควรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเงื่อนไข หรือพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือน การให้ค่าตอบแทนพิเศษแก่นักวิจัยที่ผลิตผลงานวิจัย สร้างบรรยากาศความตื่นตัวด้านวิจัยขึ้น ควรสร้างวัฒนธรรมส่งเสริมการชื่นชมผลงานระหว่างบุคลากรการวิจัยด้วยกันให้เกิดขึ้น

3) การพัฒนาศักยภาพด้านระบบจิตใจ ควรมีระบบและกลไกสนับสนุนให้บุคลากรทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน กองทุนสนับสนุนการวิจัย ค่าตอบแทนการผลิตผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ สร้างแรงจูงใจของกระบวนการสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบการนำเสนอผลงานวิจัยต่าง ๆ

4) การพัฒนาศักยภาพด้านระบบสนับสนุน ควรจัดสร้างระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ เช่น การขอทุนอุดหนุนโครงการวิจัย และการเบิกจ่ายเงิน ควรจัดสรรทุนวิจัยเหมาะสมและสอดคล้องกับคุณภาพของการวิจัย และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนทุนวิจัยที่เหมาะสม เช่น ในส่วนของการส่งเสริมวิจัยชั้นเรียน วิจัยสถาบันเพิ่มขึ้น

5) การพัฒนาศักยภาพด้านการติดตามและประเมินผล ควรมีระบบการติดตามความก้าวหน้าของบุคลากรด้านงานวิจัยตลอดจนโครงการวิจัย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและให้บุคลากรการวิจัยส่งรายงานการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินผลคุณภาพงานวิจัยให้คำแนะนำ ควรมีการนำเสนอผลวิจัยในเวทีภายใน เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานวิจัยประกาศเกียรติคุณในการที่บุคลากรการวิจัยได้รับรางวัล

5. อภิปรายผลการวิจัย

1) คุณลักษณะงานวิจัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ระยะเวลา 19 ปี จำนวน 251 เรื่อง แนวโน้มเพิ่มจำนวนงานวิจัยมากขึ้นหลายหลายประเด็นวิจัยซึ่งสอดคล้องตามพันธกิจ ด้านการวิจัยโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดยเฉพาะวิจัยทางเทคโนโลยีการเกษตรและนวัตกรรม มุ่งสู่ความเชี่ยวชาญตลอดจนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

2) ศักยภาพการวิจัย จากอดีตจนถึงปัจจุบันความสามารถในสร้างและผลิตผลงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ระดับสูงเพิ่มขึ้นตามวันเวลาและจำนวนบุคลากร สอดคล้องงานวิจัยของอุดมลักษณ์ บำรุงญาติ (2554) จากการศึกษาพัฒนาศักยภาพงานวิจัย ได้แก่ ทิศทางการวิจัยโดยพัฒนาสถาบันสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านบุคลากรวิจัยกำหนดภาระงานวิจัยชัดเจน การพัฒนาระบบสนับสนุนและแรงจูงใจ และการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผล

3) ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านงานวิจัยเป็นไปตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัญญา โชติรัตน์ และคณะ (2547) แนวทางการพัฒนางานวิจัยต้องประกอบด้วย การจัดตั้งกองทุนเพื่อการวิจัย การสร้างบรรยากาศวิชาการ สร้างแรงจูงใจทำงานวิจัยโดยคิดภาระงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของภาระหน้าที่ประจำ ประเด็นการกำหนดหัวเรื่องการวิจัยต้องสนองความต้องการของชุมชน ตามความถนัดและเชี่ยวชาญมหาวิทยาลัย

4) ผลจากงานวิจัยยังไม่ได้ครอบคลุมเกี่ยวกับการวิเคราะห์โจทย์วิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ที่ผ่านมามีประเด็นโจทย์วิจัยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หรือเป็นลักษณะโจทย์ปัญหาวิจัยประเด็นลักษณะอย่างไร หรือเฉพาะทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ จึงเป็นข้อจำกัดของงานวิจัยเรื่องนี้

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรดำเนินการ 1) นำผลวิจัยจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์กรอบนโยบายพัฒนางานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ และเป็นข้อมูลพื้นฐานและตัวชี้วัดเป้าหมาย ควรอบรมพัฒนานักวิจัยเสริมทักษะและสมรรถภาพด้านวิจัย 2) มีการจัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัยให้เพียงพอและลดขั้นตอน

เอกสารเบิกจ่ายเงินวิจัยให้มีความคล่องตัวเพื่อสนับสนุนการผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพสามารถตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ 3) ปรับปรุงระบบฐานข้อมูลนักวิจัย ผลงานวิจัยของบุคลากรการวิจัยสามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ 4) ควรมีแผนแม่บทการพัฒนามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ ฯ ระยะ 10-15 ปี (พ.ศ.2564-2578)

ข้อเสนอแนะวิจัยครั้งต่อไป ประเด็นงานวิจัย 1) วิจัยพัฒนาระบบฐานการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัยผ่านระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ 2) วิจัยและวิเคราะห์แผนแม่บทงานวิจัยระยะ 10-15 ปีของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ 3) วิจัยเกี่ยวกับการประมวลผลประเด็นโจทย์วิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ ที่ผ่านมาระยะ 20 ปี

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหน่วยงานสังกัด มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ให้การสนับสนุนทุนวิจัยจากเงินรายได้มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2560

บรรณานุกรม

- ปัญญาพร คำโย. (2559). การศึกษาเชิงอภิมานงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชุมชน
ประเทศไทย.ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
งานบริการวิชาการและวิจัย. (2561). ข้อมูลฐานข้อมูลการวิจัยระหว่าง พ.ศ. 2543-2561. มหาวิทยาลัยแม่
โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ. แพร่.(เอกสารอัดสำเนา).
- สร้อยญา โชติรัตน์. (2547). แนวทางการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในรูปแบบวิทยาเขตไปสู่ความเลิศ
ทางวิชาการ:กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ. รายงานผลการวิจัยฉบับ
สมบูรณ์. สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.เชียงใหม่ .
- อุดมลักษณ์ บำรุงญาติ. (2554). การพัฒนาศักยภาพการวิจัยของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.รายงานการวิจัย.มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยศีล
Quality Development with Precept

วรเทพ เวียงแก

Worateb Wiangkae

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: worateb1999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายเกี่ยวกับศีลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต มนุษย์มีความต้องการทางกาย ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และมีความต้องการทางจิตใจหรือทางศาสนา หมายถึง มีหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต คือ การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม อันเป็นรากฐานของกิจการทั้งปวง พร้อมกันนี้ต้องมีศีล คือ ข้อปฏิบัติหรือข้อควบคุมกายและวาจาให้เว้นจากการทำความชั่ว

ศีล ถือเป็นระเบียบวินัย ในการนำมาฝึกฝนอบรมบุคคลในด้านความประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เพื่อให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี รู้จักใช้เหตุผล เข้าใจชีวิต ทำประโยชน์ให้สังคม มีความรักเพื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตากรุณาและให้อภัยผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อที่ถูกต้องและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนา;คุณภาพชีวิต; ศีล

Received: 05/11/63, Revised: 06/12/63, Accepted:11/12/63

Abstract

This article aimed to describe Sila (Precepts) to develop the quality of life. The human being require physical need that is composed of four requisites - clothing, food, shelter and medicine, and psychological or religion need that means the religion doctrine for doing good which is the basic of all functions. On the other hand, the human beings must follow the precepts (Sila) that are the principles for controlling the physical and psychological actions in order to refrain from doing bad.

The precepts (Sila) are the regulations for educating the persons on good conduct in act, word and livelihood. Moreover, the precepts (Sila) can help them to be good quality of lives, reasonable, life understanding, social benefit doer, kindness, optimism, right view, good relationship with social environment and social benefit protection.

Keywords: Development; Quality of Life; Precept

แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านความผาสุกของมนุษย์ในการดำรงชีวิตและการสร้างผลงานที่มีคุณค่า การพิจารณาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดคุณภาพชีวิต ควรต้องมีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของชีวิต โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนผู้อื่นให้เกิดความทุกข์ ดังนั้น มนุษย์ควรมุ่งแสวงหาสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของชีวิต เปรียบเสมือนประทีปส่องทางชีวิต

การจะพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา มุ่งหมายให้ผู้ฝึกตนได้รับประโยชน์ตั้งแต่ขั้นต้นในการลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ เริ่มแต่การรู้จักปฏิบัติตนที่ดีต่อสภาพสิ่งแวดล้อมภายนอก เรียกว่า การสำรวมอินทรี (ม.อ. (ไทย) 14/453 - 463/504 - 510) มีสำรวมตา สำรวมหู สำรวมจมูก สำรวมลิ้น สำรวมกาย และสำรวมใจ เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐานของศีล คือ เจตนางดเว้นจากความชั่วทางกายและเจตนางดเว้นจากความชั่วทางวาจา เรียกว่า พัฒนาด้านความประพฤติหรือพัฒนาด้านพฤติกรรมที่ดี อันเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาออกงาม (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), 2543, หน้า 238) บุคคลผู้พัฒนาตนเอง เรียกว่า ผู้มีบุญมีกุศล และบุคคลผู้ไม่พัฒนาตนเองเรียกว่า ผู้ขาดบุญขาดกุศล

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทางกายภาพ

ความต้องการทางกาย และจิตใจ เป็นเหตุปัจจัย ให้มีการพัฒนามนุษย์ให้ดีขึ้น หรือ เพลิดเพลิน เนื่องจากความต้องการนั้น เข้าไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก มีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย หมายถึง ความต้องการปัจจัย 4 คือ ความต้องการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค
2. ความต้องการทางสังคม หมายถึง ความปรารถนาสร้างหลักฐานทางครอบครัว หลักฐานในหมู่คณะ ในชาติ และกว้างออกไปถึงความต้องการผูกพันระหว่างชาติ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันชาติ เป็นต้น
3. ความต้องการทางจิตใจหรือทางศาสนา หมายถึง ความจำเป็นต้องมีศีล คือ การละเว้นจากความชั่ว และมีธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม อันเป็นรากฐานของกิจการทั้งปวง และต้องการให้หลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน เพื่อควบคุมคนให้มีความประพฤติที่ดีงามแก่สังคมของตน ความกลัวเป็นพื้นฐาน เช่น ปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่างที่อธิบาย ไม่ได้ก็ให้ความสำคัญ เคารพนับถือ บูชา เช่น บขาคันไม้ ภูเขา เทพเจ้า ต่าง ๆ เป็นต้น ความต้องการรู้แจ้งเห็นจริง หมายถึง การใช้เหตุผลเพื่อเข้าใจชีวิต ความต้องการรักษาผลประโยชน์ของหมู่คณะ สังคม ให้ปลอดภัย ความต้องการเสรีภาพในการดำเนินชีวิตไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งใด และความต้องการให้ผู้มีความสามารถ ทำคุณประโยชน์แก่สังคม (พระมหาสมชาย เกตแก้ว, 2537: 30- 35)

ความหมายของคุณภาพชีวิต

คุณภาพ หมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2542: 253) หากนำ 2 คำ คือ “คุณภาพ” และ “ชีวิต” มารวมกันเป็น คุณภาพชีวิต จึงหมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ที่มีความสุขของบุคคลหรือสิ่งของ

พิพัฒน์ จันทรา (2542: 14) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นการมองชีวิตของมนุษย์โดยภาพรวมเพราะมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และในขณะที่เดียวกันมนุษย์มีความสำคัญต่อการเมือง เศรษฐกิจ ดังนั้น จึงไม่สามารถกล่าวถึงมนุษย์ในแง่ใดแง่หนึ่งเท่านั้น แต่ต้องมองมนุษย์ในทุกแง่ทุกมุมหรือทุกด้าน เพราะฉะนั้น คุณภาพชีวิตของมนุษย์จึงพิจารณาชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น

วัย เพศ การศึกษาในวิชาสาขาต่าง ๆ และภูมิหลังของมนุษย์

ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2543: 9) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น แต่สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ เป็นบุคคลที่รู้จักรักตัวเองบ้าง แล้วจะมีความรักไว้เผื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตากรุณาและให้อภัยผู้อื่นได้ รู้จักมองโลกในแง่ดี ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1995,unpaged; อ้างถึงใน ชุตินา เทียนใส, 2551: 7) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของพวกเขา ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ และจะสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐานของสังคมและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง与他们พวกเขา เป็นแนวความคิดที่กว้างเต็มไปด้วยความซับซ้อน ครอบคลุมในแง่ของสุขภาพร่างกายของแต่ละคน สภาพจิตใจ ระดับของความเป็นอิสระ สัมพันธภาพทางสังคม ความเชื่อและความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม จุดเด่นของความหมายของคุณภาพชีวิตที่ WHO มองก็คือ คุณภาพชีวิตที่เป็นนามธรรม (Subjective) โดยจะรวมเอาหัวข้อที่เป็นทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดีของชีวิตเอาไว้ อีกทั้งมีหลายมิติไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1993: 40) ได้นิยามคำว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ในสังคมและระดับความพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์

สภาคณาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2552: 16) ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลที่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัว เป็นบุคคลที่รู้จักรักตนเอง เผื่อแผ่ผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในทางบวก มีฐานะทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ เป็นบุคคลที่รู้จักรักตัวเอง มีความรักเผื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตากรุณาและให้อภัยผู้อื่น รู้จักมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อที่ถูกต้องและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อม ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การนำหลักของศีลมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติหน้าที่กิจกรรมได้อย่างปกติสุข และยังสามารถเชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ใกล้กันพยานยิ่งขึ้นอีกด้วย นับเป็นการปฏิบัติที่ไม่เสื่อมถอย ทำตนให้ตั้งอยู่ในศีลเป็นเบื้องต้นก่อน รู้จักวิธีคุ้มครองรักษาอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภค และรู้จักเพิ่มพูนสิ่งสมบ่าเพื่อบุญความเพียร (อง.จตุกก. (ไทย) 21/37/60 – 62) เป็นต้น เพื่อทำตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะถ้ายังไม่สิ้นกิเลสอาสวะ มนุษย์ก็จำเป็นต้องพัฒนาตน จนกระทั่งบรรลุถึงปรมาตมประโยชน์สูงสุด (ขุ.จ. (บาลี) 30/673/333) คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง จากความเป็นปุถุชนสู่อริยะชน ซึ่งสามารถสละโลกียวิสัยเสียได้ แล้วย่อมไม่มาเกิดสู่สภาพใด ๆ อีก

ต่อไป จัดเป็นผู้พัฒนาตนได้แล้วและเป็นแสงสว่างของตน (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลียงเชียง, 2535: 1) คือ สร้างที่พึ่งถาวรอย่างใด ๆ ก็ที่พึ่งอันหาได้ยากนี้ ทำให้ไม่ได้เลย

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักของศีล เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ พัฒนาการของมนุษย์ จากความอยู่รอดด้วยกิเลส มาสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญา นอกจากเป็นหลักและเป็น ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองแล้ว ยังทำให้เกิดความกรุณาต่อผู้อื่นด้วย คือ ทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นอก เห็นใจเพื่อนมนุษย์ คิดจะช่วยเหลือ ตลอดจนช่วยให้สามารถวางตนเป็นกัลยาณมิตร สามารถคิดหาวิธีช่วย แก้ไขปัญหา วัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี คือ เพื่อฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักปฏิบัติต่อชีวิต หรือ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องมีความสุข ให้รู้จักแก้ปัญหาชีวิต หาทางออกจากความทุกข์ได้ด้วยดี โดยไม่ก่อให้เกิด โทษพิชฌาย์แก่ผู้อื่นและสังคม ให้รู้จักแสวงหาและเสพความสุขทางวัตถุอย่างถูกต้อง ปราศจากโทษพิชฌาย์ ไร้ การเบียดเบียน และพร้อมที่จะใช้สิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ๆ ในทางที่เกื้อกูลแก่ผู้อื่นและสังคม วัตถุประสงค์ที่ สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุภายนอกทุกอย่างไป จะพึ่งวัตถุภายนอกใน กรณีที่จำเป็นต่อสุขภาพ อนามัย ความจำเป็นด้านปัจจัย ๔ มีเครื่องนุ่มห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แต่ไม่ใช่แสวงหาเพื่อมอมเมาจิตใจให้เกิดการสะสมจนไม่รู้จักเพียงพอ ฉะนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อให้รู้ความสำคัญ ในการพัฒนาชีวิต จะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ไม่ประมาทในการทำกิจการ โดย ผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี

ศีล

การพัฒนาด้านด้วยหลักศีล โดยเนื้อหาสาระสำคัญ เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงตนให้อยู่ร่วมกับสังคม หรืออยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข ทั้งศีลที่เป็นสิกขาบททั่วไปและศีลที่เป็นองค์มรรค คือ อธิศีลสิกขา

6.1 คำแปลของศีล มีคำแปลหลายอย่าง ได้แก่

- 1) แปลว่า ศีयर หมายความว่า ศีระะ ถ้าคนมีศีระะขาดก็ตาย ถ้าศีระะขาดเจ็บก็ไม่สบาย ฉนั้นใด ถ้า คนศีลขาดก็ตายจากความดีต่าง ๆ
- 2) แปลว่า ปกติ หมายความว่า รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีเป็นปกติ
- 3) แปลว่า เย็น หมายความว่า เย็นกาย เย็นใจ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ไม่มีความเดือดร้อน มีแต่ ความสงบสุข
- 4) แปลว่า เกษม หมายความว่า ปลอดภัย ไม่มีอันตราย มีแต่ความสุขกาย สบายใจอยู่เสมอ
- 5) แปลว่า ตั้งกายกรรม วาจากรรม ไว้ด้วยดี หมายความว่า รักษากายให้ตั้งอยู่ในสุจริต 3 รักษา วาจาให้ตั้งอยู่ในวจีสุจริต 4 ไว้เป็นปกติ
- 6) แปลว่า เข้าไปรับรองกุศลกรรมไว้ หมายความว่า เมื่อบุคคลมีศีลดีแล้ว คุณธรรมอื่น ๆ ที่ดีงาม เช่น ขันติ เมตตา สัจจะ สันโดษ วิริยะ ปัญญา เป็นต้น ก็เกิดขึ้นมาตามลำดับ (พระธรรมธีรราชมหามุนี, (โชดก ญาณสิทธิ), 2546: 74 - 75)

จากคำแปลของศีล ทำให้เห็นได้ว่า บุคคลผู้ปฏิบัติตามศีลจะเป็นบุคคลที่มีความเรียบร้อย อ่อนน้อม วาจาสุภาพ กล่าวหรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ว่าร้าย ไม่โกหก ซึ่งการปฏิบัติตามศีล ดังกล่าว ย่อมทำให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขและสังคมก็มีความสงบร่มเย็นด้วยเช่นกัน

6.2 ลักษณะ หน้าที่ ผลปรากฏ เหตุเกิดของศีล

- 1) ลักษณะของศีล คือ มีการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อยดีงาม
- 2) หน้าที่ของศีล คือ มีการกำจัดความทุกข์
- 3) ผลปรากฏของศีล คือ มีความสะอาดกาย วาจา ใจ (กายโสเจยย วจีโสเจยย มโนโสเจยย)
- 4) เหตุเกิดของศีล คือ หิริ (ละอายชั่ว) และโอตตปปะ (กลัวบาป) (พระธรรมธีรราชมหามุนี, (โชดก ญาณสิทธิ), 2546, หน้า 75 - 76)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยศีล

ศีลในการฝึกฝนตน

ศีลในแง่ของการฝึกฝนตน คือ การฝึกฝนอบรมตนซึ่ง เรียกว่า อธิศีล หรือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรม ในทางความประพฤติอย่างสูงหรือการฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกาย วาจา คือ ระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยดี ให้เกื้อกูลไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจใน อธิจิตตสิกขา เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543, หน้า 341 – 342) และศีลยังหมายถึง ระเบียบความประพฤติหรือระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัว และที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดถึงท่ามาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้ความเป็นอยู่นั้น กลายเป็นสภาพอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ประจำวัน โดยเป็นไปเพื่อความหมายอันดีงาม นั่นคือ การทำให้คนในสังคม หรือ ชุมชนมีระเบียบวินัย ขณะเดียวกันศีลก็เป็นเครื่องป้องกันความชั่วไปในตัวอีกโสดหนึ่งด้วย แล้วศีลยังช่วยส่งเสริมโอกาสสำหรับทำความดี โดยฝึกคนให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ ด้วยกายวาจาที่ดีงาม กับสภาพแวดล้อม ในทางอุดมคติแล้วศีลนั้น ต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากการเบียดเบียน ทำร้ายกันและกัน และช่วยเหลือกันตามฐานะทางสังคมจะอำนวยให้อีกด้วย (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 419)

นอกจากนั้น ศีล ครอบคลุมไปถึง การไม่ละเมิดระเบียบวินัยหรือการไม่เจตนาล่วงเกินเบียดเบียนผู้อื่น ถ้ามองในด้านการกระทำ ศีล หมายถึง ความไม่ละเมิด และการไม่เบียดเบียน สารของศีลอยู่ที่ความสำรวม หมายถึง การสำรวมระวังคอยปิดกั้น หลีกเว้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นนั่นเองเป็นศีล และสภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดเบียดเบียนใครนั้นแหละเป็นตัวศีล (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543:767)

ศีลเป็นระเบียบทางสังคม

ศีลที่เป็นระเบียบทางสังคม หมายถึง ศีลที่เป็นระเบียบทางสังคม หรือระบบการนั้น ๆ ศีลจึงมีความเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัด หยาบ ประณีต และรายละเอียดต่าง ๆ กัน ดังมี ศีล 5 ศีล 8 ศีลของคฤหัสถ์ ศีล 10 สำหรับสามเณร ศีล 227 สำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น

ศีลพัฒนาดตนเองจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น

ศีลเป็นเหตุให้พัฒนาดตนเองจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น หมายถึง ศีลที่ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับ ไปจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ในกัมมัตถิยสูตร กล่าวถึงสาระสำคัญของกุศลศีล ว่าสามารถเป็นเหตุให้ดับทุกข์ได้ โดย พระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับผลแห่งศีลที่เป็นกุศล และพระองค์ได้ตรัสตอบว่าศีลที่เป็นกุศล ทำให้สามารถดับทุกข์ได้ มีลำดับการพัฒนา ได้แก่ ศีลที่เป็นกุศล เป็นเหตุให้เกิดอวิปปฏิสาร (ความไม่เดือดร้อนใจ) อวิปปฏิสาร เป็นเหตุให้เกิดปราโมทย์ ปราโมทย์ เป็นเหตุให้เกิดปีติ ปีติ เป็นเหตุให้เกิดปัสสัทธิ ปัสสัทธิ เป็นเหตุให้เกิดสุข สุข เป็น

เหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิ เป็นเหตุให้เกิดยถาภูตญาณทัสสนะ ยถาภูตญาณทัสสนะ เป็นเหตุให้เกิดนิพพิทาและวิราคะ นิพพิทาและวิราคะ เป็นเหตุให้เกิดวิมุตติ ญาณทัสสนะ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นธรรมสูงสุด (อง.เอกาทสก. (ไทย) 24/1/1 - 3)

ศีลทำให้สมาธิของสังคหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี หมายถึง ศีลทำให้สังคสงบเรียบร้อยสมาธิต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตน โดยสะดวก

ศีลจัดเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกหัดขัดเกลาร่างกาย

ศีลทำให้กิเลสอย่างหยาบเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรับการแสดงออกทางกายวาจาให้เกื้อกูลแก่สภาพความเป็นอยู่และการอยู่ด้วยกันด้วยดี ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่ยอมรับคุณธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่ง คือ เป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรีศคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นไป (ที.ปา.(ไทย) 11/305/272)

ศีลเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและสังค ศีลเพื่อเสริมสร้างความดีงามของชีวิตและสังค คือ หลักคำสอนในสิ่งกาลกสูตรทั้งหมด เรียก คีหิวินัย หมายถึง วินัยของคฤหัสถ์ เป็นศีลสำหรับประชาชน มี 2 ระดับ มีดังนี้

ธรรมชั้นศีล คือ ศีลในแง่ธรรม หมายถึง หลักความประพฤติระดับกายวาจาและอาชีวะที่นำมาแนะนำสั่งสอน โดยเน้นที่ปัจเจกชนเป็นสำคัญ ในขั้นนี้ มีความหมายไปถึง อธิศีลสิกขา หมายถึง การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรค สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีวะเข้ามาด้วยกัน ว่าโดยสาระคือ การดำรงตนด้วยดีในสังค รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคที่ดีงามเกื้อกูลประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังค ให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือ ปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี กล่าวโดยย่อ อธิศีลสิกขา คือ ความประพฤติด้านศีล ตัวอย่างพุทธพจน์ที่แสดงเรื่องศีลในแง่ธรรม สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่แสดงถึงบทบาทของศีลและปัญญาของบุตรธิดาต่อบิดามารดา ดังนี้

“บุตรธิดาที่สามารถยังมารดาบิดาผู้ทุศีล

ผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นในศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาได้

การกระทำอย่างนั้น ชื่อว่า บุตรได้ตอบแทนแก่มารดาบิดา” (อง.ทุก. (ไทย) 20/34/78)

วินัยที่เป็นศีล คือ ศีลในแง่ที่เป็นวินัย หมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดวางกันขึ้นเป็นบัญญัติทางสังค เพื่อกำกับความประพฤติของบุคคล ตามความมุ่งหมายเฉพาะของหมู่ชน หรือชุมชนนั้น โดยมากมุ่งเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และผู้ฝ่าฝืน ต้องได้รับโทษตามความรับผิดชอบต่อชุมชนหรือ สังคมนั้นอีกชั้นหนึ่ง ต่างจากผลทางจิตใจตามกฎธรรมชาตินั้นคือ วิธีฝึกคนให้มีศีล ซึ่งเป้าหมายของวินัยที่เป็นศีล (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), 2543: 768) ได้แก่ ศีลระดับสังคสงฆ์ มีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ 10 ประการ คือ เพื่อความดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์ ความผาสุกแห่งสงฆ์ การปราบคนหน้าด้าน ไม่รู้จักอาย ความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบัน บำบัดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลัง ความเสื่อมเสียยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังไม่เลื่อมใส ความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนผู้เลื่อมใสแล้ว ความดำรงมั่นแห่งสังคธรรม และส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้

หนักแน่น (อง.ทสก.(บาลี) 24/31/74) ส่วนในอังคุตตรนิกาย ได้เพิ่มเข้ามาอีก 2 ข้อ คือ เพื่อเอื้ออนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย และเพื่อคัดกรองฝักฝ่ายของภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่วร้าย (อง.ทสก.(บาลี) 20/436/123)

การพัฒนาตนด้วยศีลที่เป็นองค์มรรค หมายถึง การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ ในระดับการพัฒนาศีล ท่านเรียกว่า อธิศีลสิกขา เรียกกันสั้น ๆ ว่า ศีล วิธีแก้ปัญหามาโดยวิธีนี้ เป็นวิธีของอารยชนระดับพื้นฐาน เรียกตามบาลีว่า หลักของอริยมรรค แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชนหรือวิถีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ อริยมรรคนี้ แบ่งระดับการพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรคเป็น 3 อย่าง คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 12 - 13) ดังต่อไปนี้

สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดหรือเจรจาชอบ มี 4 ประการ คือ เว้นมุสาวาท คือ เว้นการพูดเท็จ ขณะเดียวกันให้พูดคำจริง เรียกว่า สัจจาจา เว้นปิสุณาวาจา คือ เว้นการพูดส่อเสียด ขณะเดียวกันให้พูดคำสมานสามัคคี เรียกว่า สามัคคีกรณีวาจา เว้นผรุสวาจา คือ เว้นจากพูดคำหยาบคาย ขณะเดียวกันให้พูดแต่คำอ่อนหวานสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ที่เรียกว่า สันทวาจา เว้นสัมผัปปลาปะ คือ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหลไร้สาระ ขณะเดียวกันให้พูดแต่คำมีประโยชน์ สร้างสรรค์ นำมาแต่คุณธรรม ประจักษ์ใจให้รำลึก เบิกบาน เรียกว่าอรรถสันติทวาจา (อง.จตุกก. (บาลี) 21/148-149/189) ดังพระพุทธพจน์ตรัสแสดงสัมมาวาจาว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมาวาจา เป็นไฉน ? นี้เรียกว่าสัมมาวาจา คือ
เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากวาจาส่อเสียด
เจตนางดเว้นจากวาจาหยาบ เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ”
(ม.ม. (ไทย) 12/135/126 - 128)

สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ คือ การกระทำชอบมี 3 ประการ ได้แก่ เว้นจากปาณาติบาต หมายถึง เว้นการทำลายชีวิตทั้งคนและสัตว์ทุกจำพวก ขณะเดียวกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กัน เว้นอทินนาทาน คือ เว้นการเอาทรัพย์สมบัติ สิ่งของคนอื่นที่ไม่อนุญาต หรือ ไม่มีเจตนาที่จะให้ ขณะเดียวกันควรจะบริจาคทรัพย์ให้ทานตามโอกาสและฐานะ เว้นกาเมสุมิฉาจารา คือ เว้นความประพฤติผิดในกาม หมายถึง ไม่ล่วงเกินในสามี ภรรยาอันเป็นที่รักยิ่งของคนอื่น ขณะเดียวกันประพฤติสทธารสันโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตนเองเท่านั้น (ที.ปา. (ไทย) 11/347/362 - 364) ดังพระพุทธพจน์ตรัสสัมมา กัมมันตะ ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน ? นี้เรียกว่า
สัมมากัมมันตะ คือ เจตนางดเว้นจากการตัดรอนชีวิต
เจตนางดเว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้
เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย” (ม.ม. (ไทย) 12/135/126)

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิฉาชีพ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาชีพ ขณะเดียวกันมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การงาน หน้าที่อันสุจริต เช่นทำงานไม่ให้อาภูล หมายถึง ไม่ค่างาน ไม่ผิดผ่อนงาน ไม่จับจดงาน ไม่ยุ่งเหยิงสับสน เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงหลักการของสัมมาอาชีวะ พึงเข้าใจว่าเป็นการแสวงหาทรัพย์แล้วใช้สอยทรัพย์นั้นโดยชอบธรรม ตั้งแต่ปัจจัย 4 อันเป็นพื้นฐานในการครองชีพ และผลตอบแทนในด้านจิตใจด้วย ไม่ใช่ทำงานเพื่อวัตถุหรือเพียงเพื่อได้ทรัพย์มาเท่านั้น มีประเด็นควรพิจารณา 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) มุ่งให้คนมีปัจจัย 4 ที่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ได้ แต่ไม่ได้มุ่งว่าจะมีมากหรือน้อย คือ มุ่งให้คนทำงานเป็น มากกว่าจะมานั่งนับทรัพย์สิน ซึ่งเป็นผลของการทำงานอีกต่อหนึ่ง มิใช่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จาก ธรรมะที่เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง หน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดินข้อที่หนึ่ง (ที.ปา.(บาลี) 11/35/65) คือ ทาน หมายถึง การช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของแก่ประชาชน คือนำสิ่งของไปช่วยเหลือชาวบ้านไม่ให้เก็บไว้จนเต็มท้องพระคลังหลวง ถ้าพิจารณาให้ครบด้าน จะเห็นว่า เป็นการนำรายได้หลวงไปบริหารประเทศให้พลเมืองอยู่ดี กินดี และดำรงชีวิตได้ ด้วยองค์กรของรัฐเข้าประคับประคอง

2) ความสมบูรณ์ด้วยทรัพย์ มิใช่จุดมุ่งหมายแสวงหา แต่เป็นเพียงสิ่งเป็นอุปการะแก่การดำรงชีวิต อันเนื่องมาจากศีลเป็นตัวผลิตให้ ด้วยการทำงานสุจริตนั้น จุดมุ่งหมายจริง ๆ คือ ต้องการให้เกิดการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา มากกว่ามาประกอบอาชีพเพื่อหาทรัพย์มาบำรุงตนฝ่ายเดียว แต่ทรัพย์ภายในอย่างอื่นต้องแสวงหาเพิ่มด้วยเช่นกัน

3) สัมมาชีพ มิได้หมายถึง มีหน้าที่ในการใช้แรงงาน เพื่อให้เกิดทรัพย์สินสมบัติเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การทำหน้าที่ การดำรงตำแหน่ง การมีคุณธรรม ศีลธรรมในหน้าที่ กิจการงานของตนเอง เช่น เป็นครู ต้องมีธรรมะสำหรับครู เป็นต้น ไม่ใช่สอนเพื่อหวังแต่เงินเดือนตอบแทนเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันจะต้องถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ วิชาการที่ก้าวหน้าแก่ศิษย์ ตามหน้าที่ จัดว่าเป็นสัมมาชีพของครู คือ มีการใช้แรงงานการสอนวิชาการและมีผลผลิต คือ รายได้ต่อเดือนเพื่อนำไปเลี้ยงตนและคนที่เกี่ยวข้อง และเสียภาษีช่วยรัฐ

4) สัมมาอาชีวะโดยทางธรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับอาชีวะและผลตอบแทน โดยพิจารณาแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ สำหรับคฤหัสถ์ ได้แก่ การใช้แรงงานในหน้าที่เป็นเรื่องของอาชีวะโดยตรง คือ เป็นไปเพื่อได้ผลตอบแทนเป็นทรัพย์สินเงินทอง ใช้เป็นปัจจัยเลี้ยงชีพ เช่นอาชีพ กรรมกร ครู ทหาร ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา นายกรัฐมนตรี เป็นต้น ส่วนของพระสงฆ์ ได้แก่ การใช้แรงงานในหน้าที่ไม่เป็นเรื่องของอาชีวะ ไม่มีความมุ่งหมายในด้านอาชีวะ คือ ไม่เกี่ยวกับอาชีวะเลย เพราะไม่เป็นไปเพื่อได้ผลตอบแทนเป็นปัจจัยเครื่องยังชีพ แต่ปฏิบัติงานเพื่อธรรมและเพื่อผดุงธรรมในโลก ถ้าเอาแรงงานที่พึงใช้ในหน้าที่ มาใช้ในการแสวงหาปัจจัยเครื่องยังชีพ จัดว่าเป็นมิฉาชีพ(ม.อ.(บาลี) 14/275/186)

5) สัมมาอาชีวะในแง่การพัฒนาจิตใจและปัญญา ได้แก่ การรู้จักทำงาน ใช้แรงงาน เมื่อได้ทรัพย์อันเกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ แล้ว ก็รู้จักวิธีคิด วิธีปฏิบัติต่อทรัพย์ คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และเป็นไปด้วยนิสสรณปัญญา หมายถึง การรู้เท่าทันต่อทรัพย์ไม่ตกเป็นทาสของทรัพย์สิน ไม่หลงมัวเมาในสมบัติที่ตนหาได้แล้วนั้น คือ ให้เป็นนายของทรัพย์ ต่อจากนั้นก็นำทรัพย์ที่หามาได้ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ แก่ตนเอง ครอบครัว สังคมประเทศชาติ ตามลำดับ มีหลักในการปฏิบัติ คือ การแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ข่มเหง หรือ เบียดเบียนเขาได้มา ส่วนการใช้ทรัพย์ คือ บริหารทรัพย์ เป็น 3 ส่วน ได้แก่ เลี้ยงตน (และคนที่เกี่ยวข้องกับตน) ให้เป็นสุข ช่วยเหลือแบ่งปันแก่คนอื่น เช่น บริจาคเสื้อผ้า ข้าวสารแก่ผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เช่น สร้างเครื่องมือแพทย์แก่โรงพยาบาล สร้างโรงเรียน สร้างสะพานข้ามแม่น้ำ ขุดบ่อน้ำขุดสระน้ำ เป็นต้น (อง.ทสก.(บาลี) 24/91/194)

6) สัมมาอาชีวะที่มีคุณค่าทางจิตใจและปัญญา ได้แก่ เมื่อมีทรัพย์ก็ไม่มัวเมา ไม่ใช่จ่ายทรัพย์ไปในทางให้โทษแก่ตนและสังคม เช่น เล่นการพนันฟุตบอล หวย ไก่ชน เสพยาเสพติด นำไปลงทุนทางผิดต่อศีลธรรม

และกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น ทรัพย์จึงมีผลต่อจิตใจและปัญญาเพื่อการดำรงชีพอยู่อย่างปกติสุข ถ้าขาดหลักสัมมาอาชีวะ ย่อมผิดศีลได้เช่นกัน

7) สัมมาอาชีวะในความหมายฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ สัมมาอาชีวะสำหรับคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน ทางพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักพัฒนาด้านสัมมาอาชีวะ คือ ให้รู้จักการหาทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์ และความสุขที่เกิดจากการใช้ทรัพย์ มีความหมายโดยสาระทางพุทธธรรม คือ หลักการแสวงหาทรัพย์ มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

ก. อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ไม่ เกียจคร้านกิจการงานทุกอย่าง ทำงานไม่ทอดทิ้งงาน ไม่อาภูล ไม่จับจด

ข. อารักขสัมปทา รู้จักวิธีรักษาทรัพย์ที่ได้มานั้น รู้จักบำรุงดูแล หาของใหม่มาแทนของเก่า รู้จักซ่อมแซมปรับปรุงให้ใช้งานได้ดีและการบริหารทรัพย์ควรให้คนมีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ดูแลทรัพย์สิน

ค. กัลยาณมิตตตา การรู้จักคบหา เสวนา กับบัณฑิต หรือ สัตบุรุษ คนดี ผู้มีศีล เว้นคนทุศีล โจร ผู้ก่อการร้าย ผู้มีอิทธิพลซึ่งเป็นภัยต่อสังคมและประเทศชาติ

ง. สมชีวิตา คือ ใช้จ่ายอย่างฉลาด ได้แก่มีรายได้รายรับ และรายเหลือ (อง.อุฎฐก. (บาลี) 23/144/289)

8) อาชีพที่ขัดต่อการพัฒนาด้านสัมมาอาชีวะสำหรับคฤหัสถ์ นอกจากการประกอบอาชีพที่สุจริตแล้ว บุคคลผู้หวังความเจริญด้านสัมมาอาชีวะพึงหลีกเลี่ยงโทษ ในการประกอบอาชีพค้าขายสิ่งที่ไม่เหมาะสม และให้โทษ 5 อย่าง คือ

ก. ค้าขายอาวุธ

ข. ค้าขายมนุษย์

ค. ค้าขายเนื้อสัตว์

ง. ค้าขายน้ำเมา (รวมถึงสิ่งเสพติดทุกประเภท เช่น ยาบ้า ฝิ่น เป็นต้น)

จ. ค้าขายยาพิษ (อง.ปญจก.(บาลี) 22/177/233)

สรุป

มนุษย์มีความต้องการทางกาย ได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค และมีความต้องการทางจิตใจหรือทางศาสนา หมายถึง มีหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต คือ การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม อันเป็นรากฐานของกิจการทั้งปวง และต้องการให้หลักธรรมทางศาสนาเป็น เครื่องมือพัฒนาคน พร้อมกันนี้ต้องมีศีล คือ ข้อปฏิบัติหรือข้อควบคุมกายและวาจาให้เว้นจากการทำความชั่ว

มนุษย์มีความต้องการทางกายและจิตใจนั้น แท้จริง คือ ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบใน สังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในทางบวก มีฐานะทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของ ผู้อื่น

ศีล ถือเป็นหลักในการนำมาฝึกฝนอบรมบุคคลในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความ สุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เพื่อทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความประพฤติที่ดีงามแก่ตนเองและสังคม รู้จักใช้เหตุผล เข้าใจชีวิต ทำประโยชน์ให้สังคมได้ รู้จักรักตัวเอง มีความรักเผื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตา กรุณา และ ให้อภัยผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อที่ถูกต้องและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อม ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่ ตกเป็นเหยื่อของสิ่งใด รักษาผลประโยชน์ของหมู่คณะ สังคม ให้ปลอดภัย

บรรณานุกรม

ที.ปา.(บาลี) 11/35/65
ที.ปา.(ไทย) 11/347/362 - 364
ที.ปา.(ไทย) 11/303/272
ม.ม. (ไทย) 12/135/126 - 128
ม.ม. (ไทย) 12/135/126
ม.อ. (บาลี) 14/275/186
ม.อ. (ไทย) 14/453 - 463/504 - 510
อง.ทุก. (บาลี) 20/436/123
อง.ทุก. (ไทย) 20/34/78
อง.จตุกก. (บาลี) 21/148-149/189
อง.จตุกก. (ไทย) 21/37/60 - 62
อง.ปญจก. (บาลี) 22/177/233
อง.อฏฐก. (บาลี) 23/144/289
อง.ทสก. (บาลี) 24/31/74
อง.ทสก. (บาลี) 24/91/194
อง.เอกาทสก. (ไทย) 24/1/1 - 3
ช.จ. (บาลี) 30/673/333

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชิง. (2535) .**พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 ฉบับมาตรฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเชิง.

ชุตินา เทียนใส,ร.ท.หญิง. คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน กรมพลธิการ
ทหารบก จังหวัดนนทบุรี. (2551). **วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารทั่วไป**. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยู่ธยา. “คุณภาพชีวิตที่ดี”. (2543). **วารสารประชากรศึกษา**. 3(1) : 9-10.

เทพเวที, พระ. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธรรมธีรราชหมานี่, พระ.(โชคก ญาณสิทธิ). (2546). **วิปัสสนาญาณโสภณ**.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ :
ศรีอนันต์

การพิมพ์.

ธรรมปิฎก, พระ. (ป.อ.ปยุตโต). (2542). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 5.กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

_____. (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9.กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2546). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7.กรุงเทพฯ : ศยาม.

- พิพัฒน์ จันทรา. คุณภาพชีวิตการทำงานข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสระแก้ว. (2542). **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สภาคณาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. คุณภาพชีวิตของบุคลากรมหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่. (2552). **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมชาย เกิดแก้ว,พระมหา. พระพุทธศาสนาในสังคมที่เปลี่ยนแปลง : ศึกษาเปรียบเทียบการ
ตักบาตรของพุทธศาสนิกชนในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครและอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี. (2537). **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- UNESCO. (1993). **Quality of Life: An Orientation to Population Education**.
Bangkok: UNESCO.

การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง Learning Figures of Speech by Case Method

อรรถพงษ์ ผิวเหลือง

Atthaphong Phiwhlueng

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University Isan Campus.

Author for Correspondence: E-mail: yanamath60@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นกระบวนการการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปรายข้อมูล และฝึกการทำงานเป็นทีมร่วมกันกับเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองมาช่วยในการตีความ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดของผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจซึ่งกันและกัน ฉะนั้น การนำวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาใช้ในการเรียนรู้ภาพพจน์ จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัว กระตือรือร้น และกล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ภาพพจน์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง

Received: 27/11/63, Revised: 14/12/63, Accepted: 19/12/63

Abstract

The objective of this article for presenting figures of speech by case method that Case Method is a process of active learning that promoting learners to study research analysis discussion and practicing team work together with your friend in the classroom, that learner will bring knowledge and own experience for interpreting and exchange thinking perspective of a learner together, that will help learner understanding each other. so when bringing case method to use in learning Figures of Speech, that will help learner having experience from education research analysis discussion in the classroom together and promoting learners learning from practicality that will make the students excited enthusiastic and daring express this idea creatively.

Keyword: Figures of Speech; Case Method

บทนำ

ในภาษาไทยมีสำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม โวหาร และภาพพจน์ ที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การพูดมีพลังมากยิ่งขึ้น และยังส่งเสริมให้ผู้พูดมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ ในที่นี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงเฉพาะภาพพจน์เท่านั้น ซึ่งคำว่า “ภาพพจน์” สามารถวิเคราะห์หองค์ประกอบของคำได้ดังนี้ คำว่า “ภาพ” มาจากคำภาษาบาลีว่า ภาพะ แปลว่า อาการหรือลักษณะ เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเขียนใหม่ว่า ภาพ หมายถึง รูปร่างหรือรูปภาพที่ถูกบันทึกไว้หรือจดจำได้ในโน้ตบุ๊ก ส่วนคำว่า “พจน์” มาจากคำภาษาบาลีว่า วจนะ แปลว่า คำพูด หรือถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสาร เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเขียนใหม่ว่า พจน์ หมายถึง คำพูดที่เปล่งออกมาแล้วมีความหมาย เมื่อนำมารวมกันจะมีรูปว่า “ภาพพจน์” หมายถึง ถ้อยคำที่มีความหมายเชิงโน้ตบุ๊กที่ทำให้เกิดภาพในจินตนาการของผู้พูดและผู้ฟัง อันเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ยินได้ฟังมาแล้ว

ในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ และเลือกใช้เครื่องมือเป็นสื่อสำหรับการสอนเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงได้นำกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนภาพพจน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นกรณีศึกษา และนำไปศึกษา ค้นคว้า ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้ว นำกลับวิพากษ์กันในชั้นเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อเปิดกว้างมุมมองต่อสิ่งนั้น ซึ่งถือว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เป็นเครื่องมือสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ฉะนั้น ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอความหมายของภาพพจน์ ประเภทของภาพพจน์ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) และตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ดังต่อไปนี้

ภาพพจน์

1. ความหมายของภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figures of Speech) ได้มีผู้ให้คำนิยามความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ เคนเนดีและดানা (Kennedy and Dana, 2005 : 814) กล่าวไว้ว่า “โวหารภาพพจน์คือการเลือกใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน (freshness) เพื่อต้องการเน้นความหมายของคำ เพื่อดึงดูดความสนใจโดยการเลือกสรรคำมาใช้สื่อความหมายที่มีนัยแตกต่างจากความหมายตามรูปภาษาที่ปรากฏ (denotation) นั้น เนื่องจากการใช้ภาษาธรรมดาทั่วไปมีความหมายตรงตัว (literal language) อาจจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้” ส่วนปถวีธร เพชรสุริยา (2554 : 7) มองว่า “โวหารภาพพจน์ คือการเลือกสรรถ้อยคำมาเรียบเรียงได้อย่างสวยงาม ทำให้ผู้อ่านเกิดสื่อบรรยากาศ มีความรู้สึกคล้อยตามและเข้าใจความหมายตามที่คุณเขียนต้องการจะสื่อสารทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนเสมือนว่าตนไปประสบด้วยตนเอง นับว่าเป็นการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะอย่างหนึ่ง” สอดคล้องกับกุหลาบ มลลิกะมาส (2548 : 126) และยุวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา (2544 : 21) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การใช้ภาษาเปรียบเทียบทำให้เกิดความหมายไม่ตรงตามตัวอักษรเป็นการเรียบเรียงถ้อยคำไม่

ตรงไปตรงมา ทั้งนี้โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจ และความรู้สึกยิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตามธรรมดา ส่วนใหญ่จะใช้ลักษณะสำคัญของภาพพจน์ในการเปรียบเทียบอันเป็นวิธีการที่ผู้แต่งเลือกใช้เพื่อพยายามทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมหรือเป็นที่รู้จักน้อยหรือเรื้อนกลางให้มีความเป็นรูปธรรม” ส่วนชุมสาย สุวรรณชมพู (2540 : 44) และดวงใจ ไทยอุบุญ (2543 : 73) ได้กล่าวว่า “ภาพพจน์เป็นถ้อยคำที่เน้นอารมณ์ความรู้สึกทำให้เกิดมโนภาพโดยใช้กลวิธี หรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลังที่จะสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความประทับใจ เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และเกิดอารมณ์สะท้อนใจทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อข้อความที่ได้อ่านได้ฟังอย่างกระจ่างชัดเจน” สอดคล้องกับนภลัย สุวรรณธาดา (2533 : 294) และสิทธา พินิจภูวดล และคณะ (2514 : 95) ซึ่งมองว่า “ภาพพจน์เป็นการสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำสำนวนการเขียนที่ชัดเจนประณีต การใช้ภาพพจน์เป็นผลของการใช้คำหรือกลุ่มคำอย่างมีศิลปะ ภาพพจน์เป็นสิ่งที่ทำให้มโนภาพมีความเด่นชัดขึ้นจนผู้อ่านผู้ฟังที่รอรับการถ่ายทอดแลเห็น รู้และเข้าใจ ภาพพจน์จะช่วยให้ความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนเข้ามาสู่ความคิดและความรู้สึกของผู้อ่านโดยกลวิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัด” จากแนวคิดข้างต้นทำให้พอจะสรุปความได้ว่า ภาพพจน์ คือการเลือกสรรถ้อยคำที่สื่อความหมายเน้นสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก ทำให้เกิดมโนภาพแล้วจัดเรียบเรียงถ้อยคำเหล่านั้นด้วยกลวิธีเฉพาะของผู้เขียน ทำให้เกิดพลังถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนั้นไปสู่ผู้อ่าน และเป็นการเลือกสรรถ้อยคำแทนสิ่งที่เป็นามธรรมและรูปธรรมในเชิงเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน

ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้นมีความหมายแยกส่วนกันดังนี้ คำว่า “โวหาร” หมายถึง ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือพูด ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน (2554 : 1134) และคำว่า “ภาพพจน์” หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นเป็นภาพ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (2554 : 867) ส่วนคำว่า โวหารภาพพจน์และภาษาภาพพจน์นั้นไม่พบในพจนานุกรม ฉะนั้น การนิยามคำจำกัดความหมายของคำเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักวิชาการแต่ละท่าน ในที่นี้ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำประเภทของภาพพจน์ที่นักวิชาการได้จำแนกอธิบายไว้นามาเรียบเรียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปและเป็นการกำหนดขอบเขตของภาพพจน์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

2. ประเภทของภาพพจน์

ในการจำแนกประเภทของภาพพจน์นั้น ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของความหมายของคำนั้น ทำให้เห็นมุมมองของนักวิชาการมีความแตกต่างกันจากการตีความหมายจากการนิยามคำศัพท์ที่ต่างกัน ก็จะส่งผลให้การจำแนกประเภทของแต่ละคำได้จำนวนที่แตกต่างกัน ผู้เขียนมองว่าแม้จะให้คำนิยามแตกต่างกันก็ต่างเพียงแต่คำนิยาม ส่วนเนื้อหา ความหมาย การใช้ภาษาล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกัน จึงได้สรุปรวมไว้ ดังนี้

2.1 อุปมา (Simile) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสามฝ่ายในการนิยามคำอุปมาโดยการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่งโดยอาศัยลักษณะและความเหมือนของทั้งสองสิ่งเปรียบเทียบกัน นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่งนำเอาลักษณะของสิ่งของทั้งสองสิ่งมาเป็นเครื่องมือเปรียบเทียบได้แก่ชุมสาย สุวรรณชมพูและสิทธา พินิจภูวดลและคณะสรุปได้ความว่าอุปมา (simile) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งโดย

ธรรมชาติแล้วมีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน เป็นการช่วยให้ผู้อ่านได้รู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยนำสิ่งที่เคยรู้จักแล้วมาใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงความคิดหรือช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพสิ่งที่พูดถึงได้ชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น มักใช้คำเชื่อม เหมือน ดุจ ราวกับ ปาน ประดุจ ประหนึ่ง ดังเช่น เป็นต้น นำสภาพที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะเด่นร่วมกันในการเชื่อมโยงถึงกัน นักวิชาการฝ่ายที่สองนำเอาความเหมือนของสิ่งของทั้งสองสิ่งมาเป็นเครื่องมือเปรียบเทียบได้แก่ ปรีชา ช่างขวัญยืน, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า อุปมา (simile) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยที่ผู้แต่งนำของสองสิ่งที่เหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้คำว่า เหมือน คล้าย ราวกับ ดุจ กล เพียง ประหนึ่ง เทียบ ดัง เพียง พ่าง เทียม ฯลฯ เป็นคำเชื่อม เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการอธิบายดียิ่งขึ้น นักวิชาการฝ่ายที่สามไม่ได้เอาลักษณะและความเหมือนของสิ่งของมาเป็นเครื่องมือในการเปรียบเทียบกันระหว่างทั้งสองสิ่ง แต่อาศัยถ้อยคำเชื่อมในประโยคเท่านั้น ได้แก่ วิภา กงกะนันท์ สรุปได้ความว่า อุปมา (simile) หมายถึงโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเหมือนกัน คำที่ผู้ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบคือคำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ประหนึ่ง เพียง ดัง รวกับ เถก ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตาเหมือนตามฤคมาศ พิศควัพระลอราช

ประดุจแก้วเกาทัณฑ์ ก่งนา”

(ลิลิตพระลอ)

2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสี่ฝ่ายในการนิยามคำอุปลักษณ์โดยการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่งได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณขมภู, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มีความหมายลึกซึ้งกว่าคำอุปมาและมีถ้อยคำบ่งบอกชัดเจน มักปรากฏการใช้คำว่า เป็น เปรียบ เปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบ นักวิชาการฝ่ายที่สองได้แก่ ปรีชา ช่างขวัญยืน และสิทธา พินิจภูวดลและคณะ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการนำลักษณะที่เหมือนกันหรือนำลักษณะเด่นของสิ่งสองสิ่งใช้ในการเปรียบเทียบกัน โดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน นักวิชาการฝ่ายที่สามได้แก่ วิภา กงกะนันท์และสุจิต เพียรชอบ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกับว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเหมือนกันทุกประการ มักใช้คำว่า เป็น เปรียบ เปรียบเทียบ ซึ่งใช้วิธีกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง นักวิชาการฝ่ายที่สี่ได้แก่ พระมหาอรุณพงษ์ ผิวเหลือง (2561 : 334 – 345) สรุปได้ความว่า “อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่อาศัยคุณสมบัติและลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือแบบเปรียบเทียบนั้นเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบนั้นก็เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม โดยมีคำเชื่อมว่า เป็น คือ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ผ่านการคัดเลือกถ้อยคำที่มีความสละสลวยกะทัดรัดและมีความหมายตรงต่อความต้องการที่จะสื่อสารได้เป็นอย่างดีและมีกระบวนการเชื่อมโยงความหมายในการเปรียบเทียบเป็นอย่างดี” นอกจากนี้ ยังมีอุปลักษณ์ตามแนวคิดของภาษาศาสตร์ปริชานและอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มีความแตกต่างจากอุปลักษณ์ตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ ผู้เขียนจึงไม่ได้นำมาแสดงไว้ในที่นี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“มันก็เป็นช่างงานอันกล้าหาญ เราก็เป็นคชสารอันสูงใหญ่
จะอยู่ป่าเดียวกันนั้นฉันใด นานไปก็จะมียับยับประมาณ”

(เสภาขุนช้างขุนแผน)

2.3 สัญลักษณ์ (Symbol) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำสัญลักษณ์ไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณขมภู, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า สัญลักษณ์ (Symbol) คือ สัญลักษณ์อาจจะเป็นถ้อยคำเดียว ข้อความ เรื่องเฉพาะตอน หรือทั้งเรื่อง เป็นได้ทั้งรูปธรรมหรือนามธรรมที่นำมาเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง การใช้สัญลักษณ์นี้เกิดจากการเปรียบเทียบ ซึ่งต้องอาศัยการตีความหมายในเชิงมโนทัศน์จึงจะเข้าใจได้ และสัญลักษณ์นั้นจะต้องเป็นสากลสำหรับคนทั่วไปหรือเป็นที่ยอมรับเฉพาะกลุ่มด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผาณิตผิชิดมด ฤจะอดบ่อาจมี
แม่เหล็กฤเหล็กดี อยู่ยั่วก็พัวก็พัน”

(อิสรราชคำฉันท์)

2.4 นามนัย (Metonymy) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสองฝ่ายในการนิยามคำนามนัย (metonymy) โดยการเปรียบเทียบส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่ง ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณขมภู และสิทธา พินิจภูวดล และคณะ สรุปได้ความว่า การใช้คำหรือวลี ซึ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติเด่น ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนสิ่งนั้น เพื่อแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด อีกประการหนึ่งคือการกล่าวถึงชื่อของสถานที่แต่หมายถึงคน ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการฝ่ายที่สอง ได้แก่ สุจิตต์ เพียรชอบ, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ, สายทิพย์ นุกุลกิจ และวิภา กงกะนันท์ สรุปความได้ว่าการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทนไม่เรียกตรง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคำที่รู้จักทั่วไปและเมื่อกล่าวแล้วผู้คนก็จะเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้ต้องอาศัยบริบทเป็นตัวกำหนดความหมาย ซึ่งมีวิธีการใช้หลายวิธี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“จะยกหยิบอธิบิตเป็นที่ตั้ง เหมือนใช้ถังแทนสัดเป็นขัดขวาง”

(นิราศภูเขาทอง)

2.5 อติพจน์ (Hyperbole) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำอติพจน์ (hyperbole) ว่าเป็นคำที่ใช้สื่อเพื่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณขมภู, สายทิพย์ นุกุลกิจ และปรีชา ช่างขวัญยืน สรุปได้ความว่า การใช้คำพูดเกินจริงที่มีปรากฏอยู่ในชีวิตเป็นปกติ ก็เพื่อต้องการเน้นความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการจะสื่อเป็นสำคัญ และต้องการให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจต่อผู้ฟังหรือผู้อ่าน เพื่อให้มีอารมณ์ร่วมไปด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ในขณะนั้นของผู้พูดหรือผู้เขียน ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกและอารมณ์นั้นเหมือนกันด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คูฉิวสินวนละอองอ่อน มะลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น
สองเนตรงามกว่ามฤคินทร์ นางนี้เป็นปิ่นโลกา”

(ศกุนตลา)

2.6 บุคลาธิษฐาน (Personification) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำบุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมาแสดงอาการ กิริยาการกระทำ และมีคุณสมบัติต่าง ๆ เป็นต้น เหมือนสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, สายทิพย์ นุกูลกิจ, ปรีชา ช้างขวัญยืน, สมรรถน์ พันธุ์เจริญ, สุจิต เพียรชอบ, และวิภา กงกะนันท์ สรุปได้ความว่า การสมมุติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต มีกิริยาอาการเหมือน เป็นสัตว์ บุคคล สามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เช่นเดียวกับสิ่งที่มีชีวิตที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หรีงเรไร้ยไม้ไฟไรกล่อม ประโลมอ้อมราตรีที่หลับไหล
นกละเมอเพื่อผวามาไกลไกล แผไม้ไผ่ผ่านเลียบอย่างเจียบงัน”
(คำหยาด)

2.7 ปฏิพจน์ (Paradox) นักวิชาการมีใช้คำแตกต่างกัน แต่อธิบายความหมายเหมือนกันดังนี้ “ปฏิอรรถ” “ปฏิพจน์” “ปฏิทรรศน์” “ปฏิภาคพจน์” ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า “ปฏิพจน์” มีคำนิยามคำปฏิพจน์ (Paradox) โดยการนำถ้อยคำที่มีความขัดแย้งกันและมีความหมายตรงกันข้ามมาจับคู่กัน ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, ปรีชา ช้างขวัญยืน, สุจิต เพียรชอบ, วิภา กงกะนันท์, สายทิพย์ นุกูลกิจ สรุปได้ความว่าการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกัน เป็นถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้ แต่เป็นไปได้ และกลับเข้ากันได้ ทำให้เกิดความหมายกึ่งใจลึกซึ้ง เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกันได้ความหมายชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กาลเวลาฆ่าจิตรภูมิศักดิ์ กาลเวลาก็ประจักษ์ตระหนักรู้
กาลเวลาฆ่าคนดีทุกที่มา แต่เวลาก็กุญแจเปิดใจคนดี”
(ใบไม้ป่า)

2.8 ปฏิอรรถ (Oxymoron) นักวิชาการมีใช้คำแตกต่างกัน แต่อธิบายความหมายเหมือนกันดังนี้ “ปฏิพจน์” “ปฏิบท” “ปฏิวาทะ” “ปฏิอรรถ” ในที่นี้ใช้คำว่า “ปฏิอรรถ” ในการนิยามคำปฏิอรรถ (oxymoron) เป็นการนำข้อความที่ไม่สอดคล้องกันเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, ปรีชา ช้างขวัญยืน, วิภา กงกะนันท์ และสายทิพย์ นุกูลกิจ สรุปได้ความว่า การนำข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือค้านกันมาทำให้เกิดความหมายใหม่ โดยเป็นความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง แต่กลับช่วยเพิ่มความหมายของข้อความแรกให้เข้มข้นขึ้น และเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของข้อความให้ได้ความหมายดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เขาฟังคำสารภาพของเธอพร้อมทั้งยิ้มอย่างขมขื่น”
(ปรีชา ช้างขวัญยืน)

2.9 คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) เป็นการใช้ข้อความตั้งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้นบอกคำตอบอยู่ในตัว ไม่ต้องการคำตอบ แต่ให้ผู้ฟังไปหาคำตอบเอง ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, ปรีชา ช้างขวัญยืน, วิภา กงกะนันท์ และสายทิพย์ นุกูลกิจ สรุปได้ความว่า เป็นศิลปะการใช้คำถามที่ไม่ต้องการ

คำตอบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านมากกว่าต้องการคำตอบ และเพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่าน ผู้ฟังหรือสื่อความหมายและข้อคิดที่ต้องการ และเชื่อตามที่คุณเขียนบรรยายอย่างมั่นคง นอกจากนี้ยังใช้สำหรับ ยั่วให้ผู้อ่านคิดวิตกให้ค้นหาวิธีแก้ไขความวิตกนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถึงไม่เลี้ยงบูชาเห็นว่าชั่ว	แต่เขารู้ยั่วว่าตัวนั้นเป็นผี
อันท้าวดาหาธิบตี	นั้นมีโชอาหรือว่าไร
มาดมั่นเสียเมืองดาหา	จะพลอยอายุขัยหน้าฤาไหม้”

(อิเหนา)

2.10 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) เป็นการนำเสียงที่ได้ยินตามธรรมชาติมาใช้บรรยายให้เกิดมโนภาพ เพื่อให้ไพเราะน่าฟัง ยิ่งขึ้น ใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและในการเขียนบทประพันธ์ ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธิ พินิจกุล และคณะ, ปรีชา ช่างขวัญยืน, สุจริต เพียงชอบ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า การเลียนเสียงธรรมชาติเป็นวิธีการสร้างคำอย่างหนึ่ง เพื่อบอกความหมายซึ่งเป็นธรรมชาตินั้น ๆ อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ยินเสียงเหล่านั้นด้วย และมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังมองเห็นภาพ แสง สี หรือ ท่าทาง จากเสียงของคำที่ได้ยิน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดมโนภาพด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แกรบเกรียบเมื่อเหยียบไปไม่กรอบ	แล้งไร่รุ่มรอบทุกกรอบด้าน
กระจำงฟักกว้างกว้างก็กว้างงาน	แรงร้อนตะวันฉายอยู่ผดโชน”

(แล้งที่ร่วงราย)

2.11 สมพจน์ (Synecdoche) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำสมพจน์ (synecdoche) เป็นการกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมายถึงส่วนทั้งหมด ได้แก่ วิภา กงกะนันท์, สายทิพย์ นุกุลกิจ และชุมสาย สุวรรณชมภู สรุปได้ความว่า การกล่าวถึงส่วนเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบย่อย เพื่อใช้แทนส่วนใหญ่ทั้งหมด มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เกิดเป็นกวีที่โง่งเงลา	เบาปัญญาเอกาน้ำตาไหล
รักรู้ปรัชญาศึกษาไป	จนไล่แห่งราฐานะยากจน”

(ลำเนาภูกระตัง)

2.12 การกล่าวอ้างถึง (Allusion) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำการกล่าวอ้างถึง (Allusion) เป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ยกมาประกอบข้อความ ได้แก่ กุหลาบ มลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, วิภา กงกะนันท์ และ สายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า การใช้บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในอดีตหรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งจากวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ทั้งโดยตรงและดัดแปลงมา ซึ่งเป็นที่แพร่หลายมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมบางประการของผู้เขียนจะช่วยเชื่อมโยงความคิดให้เข้าใจเรื่องราวได้ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่น วาตะของนักปราชญ์ บทกวี สุภาจิต คำพังเพย และสำนวน เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ซุกเอ๋ยซากศพ	อาจเป็นซากนักรบผู้กล้าหาญ
เช่นชาวบ้านบางระจันชั้นรำบาญ	กับหม่ม่านมาประทุษุขอุรยา
ไม่เช่นนั้นท่านก็เช่นศรีปราชญ์	นอนอนาถเล่าให้ไปไร้ภาษา
หรือผู้กู้บ้านเมืองเรื่องปัญญา	อาจมานอนจมฉมดินเอย”

(รำพึงในป่าช้า)

2.13 การเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามการเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำตามน้ำหนักของเสียง ทำให้เกิดเสียงสัมผัสกัน ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส และ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ สรุปได้ความว่า การเรียงร้อยถ้อยคำที่มีเสียงสูงต่ำได้อย่างเหมาะสมกับความหมาย ทำให้เกิดเป็นเสียงที่คล้องจองกัน เป็นจังหวะสอดคล้องประสานกันทำให้เกิดความไพเราะ ซึ่งเสียงสัมผัสนั้นเกิดจากเสียงสระ เสียงพยัญชนะ เสียงวรรณยุกต์ และเสียงจากตัวสะกด จึงถือได้ว่าเป็นความงามทางภาษาเฉพาะอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สุวรรณหงส์ทรงพุ่มห้อย	งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์	ลินลาศเลื่อนเตือนตาชม
เรือชัยไฉว่องวี่	รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม
เสียงเส้าเร้าระดม	ห่มท้ายเย็นเดินคู่กัน
คชสีห์ที่ผาดแผ่น	ดุตั้งเป็นเห็นขบขัน
ราชสีห์ที่ยืนยัน	คันสองคู่ดุยยิ่ง
เรือม้าอาชาทรง	องค์พระพายผายผันผยอง ฯ

(ภาพย่นเรือ)

2.14 การเล่นคำ (Puns Word) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำเพียงท่านเดียวคือ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ สรุปได้ความว่า การใช้คำคำเดียวที่มีความหมายต่างกันเพื่อทำให้อรรถาธิบายของคำพรรณนาไพเราะน่าอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“จากพราภจากจับจับจันรรจา	เหมือนจากนางสะการะวาตี
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง	เหมือนร้างห้องมาหยาธรมี...”

(อิเหนา)

2.15 การลดความหมายของคำ (Euphonisme) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, และสุจริต เพียรชอบ สรุปได้ความว่า เป็นการใช้ถ้อยคำอื่นแทนคำที่มีความหมายรุนแรงหรืออาจจะกระทบกระเทือนใจได้ ถือว่าเป็นวิธีการสร้างความอ่อนโยนละมุนละไมในที่ที่หยาบกระด้างบรรเทาความน่าเกลียดโทรมร้าย เป็นการเลี้ยงน้ำใจผู้ฟังให้มีความสุขสดชื่นบาน ถือว่าเป็นความสุภาพโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ โดยใช้วิธีลดความหมายของคำเป็นการสร้างให้สวย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สตรีสูงอายุ แทน หลิงแก่”

2.16 การเล่าเรื่องสมมุติ (Allegory นิทานเปรียบเทียบ) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, วิภา กงกะนันท์, สายทิพย์ นุกุลกิจและปรีชา ช้างขวัญยืน สรุปได้ความเป็นความเปรียบอย่างยาว ใช้วิธียกเรื่องมาเล่า เพื่อใช้ความหมายที่แฝงอยู่ ในเรื่องนั้นเป็นเครื่องอธิบายความคิดบางอย่าง เป็นการพูดทางอ้อมผู้ฟังจะเข้าใจความคิดได้เองด้วยการเปรียบเทียบ ไม่ต้องวิเคราะห์ความคิดที่ต้องการอธิบายนั้นโดยตรง การเล่าเรื่องสมมุตินิยมใช้ในการศึกษาจริยศาสตร์ และวิชาการต่าง ๆ มาแต่โบราณ บางทีก็เป็นเรื่องขำขันเพื่อวิจารณ์สังคม บางทีก็เป็นเรื่องเตือนใจคนโดยหยิบยกสิ่งที่สังคมละเลยมากล่าวถึง เพื่อเน้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำสุภาพ คำพังเพย หรือเพลงกล่อมเด็ก เพื่อช่วยปลูกใจและสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ตื่นเต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ความจนเป็นดาบสองคมให้เราเลือกพลิกใช้คมหนึ่งมันสอนให้เราเจียมตัวรู้จัก
ประมาณตนแต่อีกคมหนึ่งของมันสั่งให้เราทะเยอทะยานหาญเหิม...”
(อยู่กับกัง)

2.17 อธิพจน์ (Overstatement) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สายทิพย์ นุกุลกิจ, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, สุจิตต์ เพียรชอบ สรุปได้ความเป็นการกล่าวเพื่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกเท่านั้น ไม่ใช้ในการรายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ตามปกติสามัญการกล่าวเกินความจริงและรู้สึกซึ้งดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พี่ก็ทรงศักดิ์ากล้ำหาญ แต่ข้าวสารเต็มกระบุงยังแบกไหว
ปลาแห้งที่พี่เอาเข้าเผาไฟ ประเดี้ยวเคี้ยวเล่นออกเป็นจูน”
(ระเด่นลันได)

ทั้งนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับภาพพจน์จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งหลาย จึงสรุปได้ว่ามี 17 ประเภทด้วยกัน ซึ่งในการรวบรวมและจัดจำแนกประเภทนั้นผู้เขียนอาศัยนิยามความหมายของคำว่า “โวหาร” และ “ภาพพจน์” จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ในการจัดทำในครั้งนี้

แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ทิศนา ขัมมณี (2562 : 362 – 364) ได้อธิบายวิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมาย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่ง กรณีตัวอย่างเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา โดยมีประเด็นปัญหาทำให้ผู้เรียนคิดค้น อธิบาย ถกเถียงกัน เพื่อสร้างเสริมให้มีการคิด วิเคราะห์

ตัดสินใจให้เหตุผลและมีแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นคำตอบที่ผู้สอนต้องการจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องสอนโดยตรง อำไพ สุจริตกุล (ม.ป.ป. : 42 – 47)

2. วัตถุประสงค์

วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนการเผชิญและแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาจริง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561 : 334) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ไว้ว่า จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 4 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และแยแยะประเด็นปัญหา 2) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจอย่างมีหลักการและมีเหตุผล 3) เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกับกลุ่ม 4) เพื่อฝึกและให้โอกาสผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึก และเจตคติซึ่งกันและกัน

3. องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอน

องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนมี 6 ประการ ดังนี้ 1) มีผู้สอนและผู้เรียน 2) มีกรณีเรื่องที่คล้ายกับเหตุการณ์จริง 3) มีประเด็นคำถามให้คิดพิจารณาหาคำตอบ 4) มีคำตอบที่หลากหลาย คำตอบไม่มีถูกผิดอย่างชัดเจนหรือแน่นอน 5) มีการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการณ์ ปัญหา มุมมอง และวิธีการแก้ปัญหาของผู้เรียน และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ 6) มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. ขั้นตอนสำคัญของการสอน

ขั้นตอนสำคัญของการสอนมี 6 ประการ ดังนี้ 1) ผู้สอนหรือผู้เรียนนำเสนอกรณีตัวอย่าง 2) ผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่าง 3) ผู้เรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ 4) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายคำตอบ 5) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของผู้เรียนและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ 6) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างให้มีประสิทธิภาพมี 3 ประการ ดังนี้ 1) การเตรียมการ ก่อนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมกรณีตัวอย่างให้พร้อม กรณีตัวอย่างที่เหมาะสมจะต้องมีสาระซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง กรณีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่มีสถานการณ์ปัญหาขัดแย้ง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดของผู้เรียน หากไม่มีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง ผู้สอนอาจใช้วิธีการตั้งประเด็นคำถามที่ท้าทายให้ผู้เรียนคิดก็ได้ ผู้สอนอาจนำเรื่องจริงมาเขียนเป็นกรณีตัวอย่างหรืออาจใช้เรื่องจากหนังสือพิมพ์ ข่าว และเหตุการณ์รวมทั้งจากสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวหนังสือพิมพ์ เรื่องสั้น รูปภาพ บทสนทนาหรือคำพูด เรื่องเล่า ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิดิทัศน์ เป็นต้น เมื่อได้กรณีที่ต้องการแล้ว ผู้สอนจะต้องเตรียมประเด็นคำถามสำหรับการอภิปรายเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการ 2) การนำเสนอกรณีตัวอย่าง ผู้สอนอาจเป็นผู้นำเสนอกรณีตัวอย่าง หรืออาจใช้เรื่องจริงจากผู้เรียนเป็นกรณีตัวอย่างก็ได้ วิธีการนำเสนอทำได้หลายวิธี เช่น การพิมพ์เป็นข้อมูลมาให้ผู้เรียนอ่าน การเล่ากรณีตัวอย่างให้ฟังหรือนำเสนอโดยใช้สื่อ เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ ภาพยนตร์ หรืออาจให้ผู้เรียนแสดงเป็นละครหรือ

บทบาทสมมติก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 84) ได้เสนอวิธีการเขียนกรณีตัวอย่างมี 8 ประการ ดังนี้ (1) กำหนดวัตถุประสงค์ของกรณีตัวอย่าง เพื่อความชัดเจนและเข้าใจตรงกัน (2) รวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ค้นคว้าจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) ระบุเหตุการณ์ที่สำคัญเพื่อแบ่งเหตุการณ์ และลำดับเรื่องราวให้ต่อเนื่อง (4) ลงมือเขียนกรณีตัวอย่าง โดยใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ กระชับ (5) ไม่ควรเขียนในแนวชี้ช่องทางหรือชักนำให้ตัดสินใจ (6) กำหนดวิธีการแบ่งกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายข้อมูล สารสำคัญที่ได้ค้นพบ (7) การวิเคราะห์ โดยใช้ความคิดและเขียนแนวทางการแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ทาง (8) ชื่อของบุคคล สถานที่ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ไม่ควรระบุจริง 3) การศึกษากรณีตัวอย่างและการอภิปราย ผู้สอนควรแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยและให้เวลาอย่างเพียงพอในการศึกษากรณีตัวอย่าง และคิดหาคำตอบ ไม่ควรให้ผู้เรียนตอบประเด็นคำถามทันที ผู้เรียนแต่ละคนควรมีคำตอบของตนเตรียมไว้ก่อน แล้วจึงร่วมกัน อภิปรายเป็นกลุ่ม และนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนกัน ผู้สอนพึงตระหนักว่าการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างนี้ มิได้มุ่งที่ความถูกต้องของคำตอบ คำถามสำหรับการอภิปรายนี้ ไม่มีคำตอบที่ถูก หรือผิดอย่างชัดเจนแน่นอน แต่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคำตอบและเหตุผลที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างขึ้น มองปัญหาในแง่มุมที่หลากหลายขึ้น อันจะช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบขึ้น ด้วยเหตุนี้การอภิปรายจึงควรมุ่งความสนใจไปที่เหตุผลหรือที่มาที่ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 85 – 86) ได้อธิบายกระบวนการและลำดับขั้นตอนของการนำกรณีตัวอย่างไปใช้มี 6 ประการ ดังนี้ (1) แยกแยะหัวข้อที่ต้องการสอนและสรุปเป็นความคิดรวบยอด (2) คัดเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ (3) กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้ เช่น จุดมุ่งหมาย กลุ่ม สถานที่ เวลา สื่อสาร ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (4) การเตรียมห้องเรียนและบรรยากาศให้เหมาะสมกับกรณีตัวอย่าง (5) การเพิ่มเติมเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (6) สรุปประเด็นและการตั้งคำถามเพื่อให้ได้แนวคิดหรือสารสำคัญที่ได้ร่วมกันศึกษา

6. ข้อดีและข้อจำกัด

6.1 ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 4 ประการ ดังนี้ 1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น 2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และได้ฝึกแก้ปัญหาโดยไม่ต้องเสี่ยงกับผลที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้เกิดความพร้อมที่จะแก้ปัญหา เมื่อเผชิญปัญหานั้นในสถานการณ์จริง 3) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกันและกัน 4) เป็นวิธีสอนที่ให้ผลดีมากสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขา

6.2 ข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 2 ประการ ดังนี้ 1) หากกลุ่มผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน การเรียนรู้อาจไม่กว้างเท่าที่ควร เพราะผู้เรียนมักมีมุมมองคล้ายกัน 2) แม้ปัญหาและสถานการณ์จะใกล้เคียงกับความเป็นจริง แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ๆ กับผู้เรียน ความคิดในการแก้ปัญหาจึงมักไปตามเหตุผลที่ถูกที่ควร ซึ่งอาจไม่ตรงกับการปฏิบัติจริงได้

การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case)

กระบวนการการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) โดยกำหนดให้ผู้เขียนแบ่งกลุ่มการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเป็นการเปิดใจกว้างในการยอมรับฟังคำแนะนำจากผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งถือว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ซึ่งมีลำดับการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. ผู้สอนอธิบายความหมาย ประเภท และขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับภาพพจน์ พร้อมยกข้อความตัวอย่างภาพพจน์แต่ละประเภทแก่ผู้เรียน
2. ผู้สอนวิเคราะห์ข้อความตัวอย่างภาพพจน์ และอภิปรายข้อมูลให้ผู้เรียนฟัง แล้วให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นหลังจากได้รับฟังข้อมูล เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดต่อข้อความนั้น
3. ให้ผู้เรียนจัดทีมเพื่อค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย คัดเลือกข้อความ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน และให้ผู้เรียนแต่ละทีมช่วยกันอภิปรายในชั้นเรียน
4. ผู้สอนสรุปผลการอภิปรายแต่ละทีม และแนะนำข้อบกพร่องเพื่อการปรับแก้ไขในครั้งต่อไป
5. ให้ตัวแทนแต่ละทีมสะท้อนผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เพื่อให้ผู้สอนได้นำไปปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องให้ดีขึ้น และนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

สรุป

การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เป็นหนึ่งในกระบวนการการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยังเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ ค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายข้อมูลที่ได้ไปศึกษา และฝึกการทำงานเป็นทีมร่วมกันเพื่อนในชั้นเรียน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดของผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่ง การเรียนภาพพจน์ในรูปแบบเดิมซึ่งเน้นให้ผู้เรียนฟังบรรยายจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว และเรียนรู้การวิเคราะห์ข้อความจากผู้สอนที่ได้สรุปเนื้อหาและบรรยายในคาบเรียนเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจถึงกระบวนการวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น การนำวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาใช้ในการเรียนรู้ภาพพจน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้ทดลองค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและกล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2548). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). **80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี :
พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์ติ้ง.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2540). **ภาษากับการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2543). **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภลัย สุวรรณธาดา. (2533). **“ภาพพจน์” ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารหน่วยที่ 1 – 7**,
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปถวีธร เพชรสุริยา. (2554). **“การวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์ในโคลงโลกนิติ”**. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (ภาษาศาสตร์ประยุกต์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุวพาส์ (ประทีปเสน) ชัยศิลป์วัฒนา. (2544). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). **“การสอนจริยศึกษาด้านสถานการณ์จำลอง”** ประชาศึกษา.ปีที่ 24 ฉบับที่ 6.
- สิทธา พินิจภูวดล และคณะ. (2514). **การเขียนและการพูด**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรรถพงษ์ อุตถญาโน. (พระมหา). (ผิวเหลือง). (2561). **“ความแตกต่างของอุปลักษณ์ตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ ภาษาศาสตร์ปริชานและอรรถศาสตร์ปริชาน”**. **ศึกษาศาสตร์ มมร**. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2
กรกฎาคม – ธันวาคม 2561 : หน้า 321 - 332.
- อำไพ สุจริตกุล. (ม.ป.ป.). **“ข้อเสนอแนะการสอนโดยใช้กิจกรรมและเทคนิควิธีการต่าง ๆ” เอกสารประกอบวิชา 413803 การฝึกอบรมครูประจำการ**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- X. J. Kennedy and Dana Gioia. (2005). **Literature, An Introduction to Fiction, Poetry, and Drama**, 9 thed, New York : Pearson Longman, p. 814.

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV Role of Social Worker in Helping HIV Infected Persons

พระไกรสิทธิ มนวิริโย

Phra Kraisit Manavirayo

วัดป่ารัตนมงคล

Watpa Ratanamongkol

Author for Correspondence: Email:khem13699@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ต้องการศึกษบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กับการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของผู้ติดเชื้อ HIV ปัจจุบันสภาวะผู้ติดเชื้อ HIV ที่มีปัญหาในการดำรงชีวิต มีเป็นจำนวนมาก และส่วนมากก็เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการป้องกันการติดเชื้อ พร้อมทั้งการดูแลและการรักษาผู้ติดเชื้อ HIV จึงเกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันของผู้ป่วยกับสังคมซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ นอกจากนี้แล้วปัญหาในการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของตัวผู้ป่วย และคนภายในครอบครัวในด้านการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ จากทางภาครัฐ หรือเอกชน นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะที่เป็นวิชาชีพที่ต้องช่วยเหลือสังคม และเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ทักษะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็น ปัญหาบุคคล กลุ่มคน หรือแม้กระทั่งชุมชน นักสังคมสงเคราะห์จะเข้ามารับบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาหาร่วมกับ สหวิชาชีพอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น หมอ พยาบาล สาธารณสุข เพื่อช่วยบรรเทาและลดปัญหาของผู้ป่วยติดเชื้อ HIV เป็นการช่วยเหลือให้ผู้ป่วยติดเชื้อได้รับสวัสดิการ

คำสำคัญ: นักสังคมสงเคราะห์, บทบาท, ผู้ติดเชื้อเอดส์

Received: 07/12/63, Revised: 21/12/63, Accepted:22/12/63

Abstract

This academic article has the aim to study of role of social workers to help and correct the problems of HIV infected. There are many HIV facing the problem, lot of the problem cause from the understanding to protect infection including curing and healing HIV infected ones. This is one of the problems to stay with the people in community, also they do not know about getting social welfare or social service. Their family face with money deficiency. Social Work by social workers is one of the profession in society to help the society. Social workers have to use their skill to help the people in every level, individual, group, and community. Social workers work with interdisciplinary profession such as doctor, nurse, and public health to alleviate the problem of HIV infected person to access for social welfare.

Keywords: HIV Infected Person; Role; Social Workers

บทนำ

โรค HIV

โรค HIV เกิดขึ้น 5 มิถุนายน พ.ศ. 2524 (ค.ศ. 1981) ค้นพบ โรค HIV ครั้งแรกของโลกที่ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ ของสหรัฐอเมริกา ได้รายงานการค้นพบ โรค HIV อย่างเป็นทางการครั้งแรกของโลก โดยในรายงานระบุว่าพบคนไข้เป็นชายรักร่วมเพศจำนวน 5 คนที่เมืองลอสแอนเจลิส แคลิฟอร์เนีย ป่วยเป็นปอดบวมจากเชื้อ นิวโมซิสติส แครินิอา ย ทั้งที่เป็นคนแข็งแรงมากมาก่อน และไม่เคยใช้ยาคุมภูมิคุ้มกันต้านทานใด ๆ ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติพบว่า เซลล์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันโรคของพวกเขาไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติเหมือนคนทั่วไป และในที่สุดผู้ป่วยเหล่านี้ก็เสียชีวิต เพราะระบบภูมิคุ้มกันโรคบกพร่อง จึงเรียกโรคที่พบใหม่นี้ว่าโรคภูมิคุ้มกันต้านทานบกพร่อง หรือ “โรคเอดส์” เนื่องจากปัจจุบันโรคการติดเชื้อ HIV ยังเป็นโรคที่ยังไม่มีการยืนยันแน่นอนในการทำการรักษาให้หายขาดได้ โรค HIV เป็นไวรัส ที่มีผลต่อการทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายหรือเซลล์ CD4 เป็นเซลล์เม็ดเลือดขาว ทำให้เกิดสภาวะโรคแทรกซ้อนของเชื้อโรคหรือไวรัสอื่นได้ง่าย ผู้ติดเชื้อไวรัส HIV ระยะเริ่มต้นหรือระยะแรก เชื้อไวรัสจะมีพัฒนาการเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการที่ผู้ป่วยติดเชื้อจะมีอาการเหมือนเป็นหวัด เจ็บคอหรืออาการท้องเสียอย่างรุนแรง หรืออาจมีอาการโรคผิวหนังตามมาด้วย เชื้อไวรัสแพร่กระจายได้ไว เสี่ยงต่อการที่ผู้ได้รับเชื้อจะนำเชื้อไปติดผู้อื่นได้ง่าย ระยะที่สองเป็นระยะสงบ ของเชื้อไวรัส HIV เชื้อไวรัสจะมีการพัฒนาช้าลง ส่งผลให้ผู้ติดเชื้อไม่มีอาการแทรกซ้อนใด ๆ เหมือนคนปกติ แต่การพัฒนาของเชื้อไม่ได้หยุดลง ระยะที่สามซึ่งเป็นระยะที่เรียกกันว่าโรค เอดส์ เป็นการพัฒนาเต็มที่ของเชื้อไวรัส HIV ส่งผลให้ร่างกายขาดภูมิคุ้มกันเนื่องจากไวรัสที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่แล้ว และได้เข้าไปทำลายเซลล์ CD4 หรือเซลล์เม็ดเลือดขาวจนหมดสิ้น มีผลทำให้มีโรคแทรกซ้อน อาจมีอาการท้องเสียอย่างรุนแรง ไตหยุดทำงาน ตามเนื้อตัวมีรอยพุพองเป็นหนอง หรือผิวหนังอาจจะแห้งจนติดกระดูก และเสี่ยงต่อการเสียชีวิต จะเห็นได้ว่า โรคไวรัส HIV เป็นโรคที่มีการพัฒนาของตัวไวรัสและมีการแพร่กระจายของเชื้อได้ (อนรรักษ์ กิระสุนทรพงษ์, 2559)

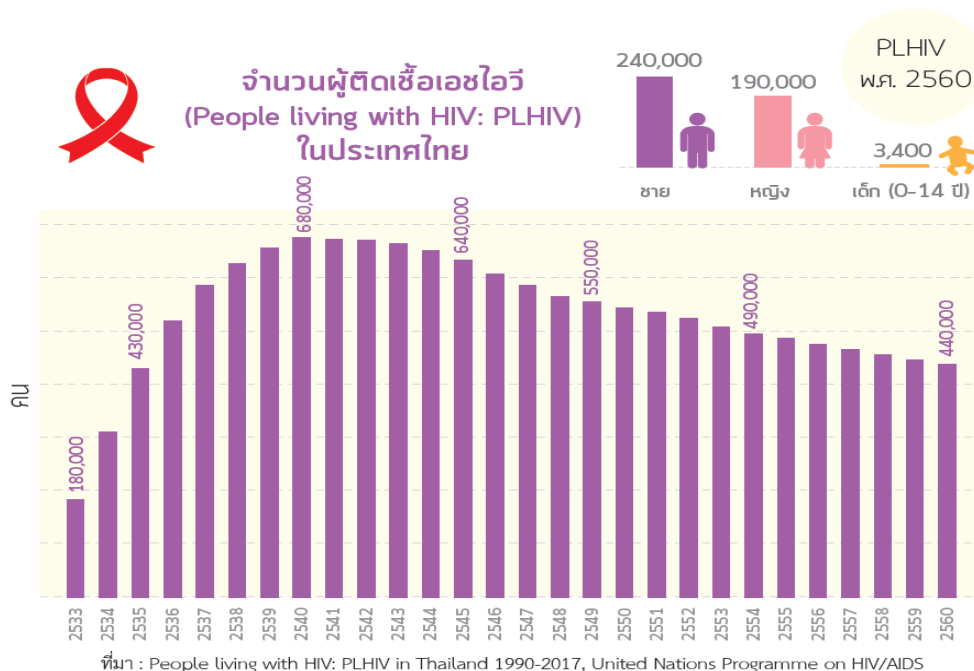
การแพร่กระจายของ HIV

การแพร่กระจายของ โรค HIV สามารถเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ

1. ทางเพศสัมพันธ์ เป็นการแพร่เชื้อโดยตรงคือการมีเพศสัมพันธ์ หญิงชายหรือรักร่วมเพศ ชายกับชายก็ได้
2. ทางกระแสเลือด ส่วนมากจะติดต่อกันโดยการใช้เข็มฉีดยา เช่น การเสพยาเสพติดที่ใช้เข็มร่วมกัน การรักษาพยาบาลที่ไม่ได้ฆ่าเชื้ออุปกรณ์ก่อนรักษา การสักลายที่ใช้เข็มเดียวกัน การเข้าร้านเสริมสวยที่เจ้าของร้านไม่ได้ฆ่าเชื้ออุปกรณ์ก่อน
3. การติดจากมารดาสู่ทารก เป็นประเภทที่ยากแก่การป้องกัน การติดเชื้อไวรัสที่ติดเชื้อมารดาสู่ทารก ซึ่งเป็นการติดเชื้อที่มีมากที่สุดในปัจจุบัน เหตุเพราะว่า ตอนที่ทำการคลอดเด็ก เด็กจะได้สัมผัสกับเลือดและน้ำคล้ำของมารดาเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีความเสี่ยงสูงที่เด็กจะได้รับเชื้อไวรัส HIV เป็นการติดเชื้อระหว่างคลอด หรือหากไม่ได้รับเชื้อระหว่างคลอด เด็กอาจได้รับภายหลังคลอดก็ได้ เนื่องจากการที่มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมของตัวเอง (นิพนธ์พร วรมงคล, 2545)

สถานการณ์ผู้ติดเชื้อปัจจุบันในประเทศไทย

สืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัส HIV มีแนวโน้มผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น กรมควบคุมโรคได้ประเมินเมื่อปี 2561 มีผู้ติดเชื้อ HIV เป็นจำนวน 17 รายต่อวัน พบมากที่สุดในกลุ่มเยาวชนอายุ 15 – 25 ปี และได้มีภาพกราฟการติดเชื้อ

(ข่าวTCIJ,2562)

การป้องกันการติดต่อเชื้อ HIV

ถึงแม้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส HIV ในปัจจุบันจะมีจำนวนผู้ป่วยที่น้อยลง แต่ก็ยังมีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นในทุกวัน สิ่งสำคัญคือการป้องกันการติดเชื้อ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้เรื่องไวรัสแก่ประชาชน รวมทั้งการแนะนำแนวทางในการป้องกันอย่างถูกต้อง ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งสำคัญในการป้องกัน แม้โรคติดเชื้อ HIV จะเป็นโรคที่รุนแรงและอันตราย แต่การป้องกันก็ทำได้ง่าย โดยมีวิธีดังต่อไปนี้ การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์ (ควรเลือกขนาดที่เหมาะสมและอ่านวิธีใช้ข้างก่อน) ไม่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่นโดยเฉพาะพฤติกรรมเสพยาเสพติด รวมถึงเลือกสถานบริการสุขภาพที่มีมาตรฐาน สตรีมีครรภ์มีเชื้อไวรัส HIV หรือสงสัยว่ามีเชื้อและต้องการ การป้องกันโรคเอดส์ในทารกควรปรึกษาแพทย์เพื่อรับยาต้านไวรัส ซึ่งมีส่วนทำให้เชื้อหยุดชะงักลงได้ (กองบรรณาธิการ HD, 2560)

ปัญหาของผู้ติดเชื้อ HIV

จากความเป็นมาของโรคติดเชื้อไวรัส HIV การแพร่กระจายรวมไปถึงสถานการณ์ในประเทศไทยเกี่ยวกับการแพร่กระจายของไวรัส HIV และการป้องกัน ผู้เขียนได้กล่าวถึงในเบื้องต้น นำมาสู่การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อ HIV โดยการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อไวรัส ผู้เขียนจะขอยกเอาทฤษฎี “ความต้องการ” ของ มาสโลว์ มาเป็นทฤษฎีที่นำมาใช้เพื่อทำการวิเคราะห์แยกแยะสถานะของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อ HIV และนำข้อมูลที่ได้ไปสู่กระบวนการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยการวิเคราะห์ปัญหาตามทฤษฎีความต้องการมีดังนี้

ความต้องการด้านกายภาพ เป็นหนึ่งในความต้องการที่ผู้ช่วยติดเชื้อและผู้คนส่วนมากก็มีความต้องการ คือต้องการด้านกายไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยสี่ ด้านสิ่งของเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ด้านการรักษาพยาบาลซึ่งสำหรับผู้ติดเชื้อนั้นมีความต้องการในส่วนนี้สูง ด้วยสาเหตุที่โรคไวรัส HIV นี้เป็นโรคที่ต้องทำการรักษาแบบประคับประคองอาการ และยังไม่มีที่ยืนยันว่ามีการรักษาโรคไวรัสนี้ได้หายขาด แต่ต้องรับการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ป่วยติดเชื้อมีสุขภาพร่างกายที่จะสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการเดินทางมาเพื่อทำการรักษาที่ต้องมาพบแพทย์ประจำ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งเป็นปัญหาของผู้ป่วยติดเชื้อส่วนมาก เพราะการที่ต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องนั้น อาจส่งผลกระทบต่อในด้านทรัพยากรด้านการเงินและรายได้ของตัวผู้ป่วยและครอบครัว

ความต้องการด้านความปลอดภัยและความมั่นคง ความต้องการด้านความปลอดภัยเป็นความต้องการที่มีพื้นฐานมาจากความรู้สึกหรือจิตใจสำนึกที่ว่า มนุษย์มีกลไกในการป้องกันตัวเองจากสภาพแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง โดยการแสวงหาสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยและสามารถคุ้มครองตนเองได้ และผู้ป่วยที่ติดเชื้อส่วนใหญ่ในระยะแรก มักจะไม่ยอมรับสภาพตนเองว่าเป็นผู้ได้รับเชื้อหรือเป็นผู้ติดเชื้อ จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส ซึ่งยากต่อการควบคุมและก่อให้เกิดความเสี่ยงในการที่บุคคลอื่นในสังคมจะได้รับเชื้อโดยไม่ตั้งใจ ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยต่อคนในสังคม

ความต้องการด้านสังคมและความรัก หากจะกล่าวถึงไวรัส HIV กับสังคมมนุษย์ในปัจจุบันยังเป็นโรคที่สังคมปัจจุบันนั้นให้ความรังเกียจ เนื่องจากเชื้อไวรัส HIV เป็นโรคที่มีการติดต่อกันทางกระแสเลือด การมีเพศสัมพันธ์ หรือผู้ที่ใช้สารเสพติดที่ใช้เข็ม ทำให้สังคมมีมุมมองต่อผู้ที่ติดเชื้อในทางลบ และมักโดนกีดกันจากสังคม เป็นปัญหาที่ทำให้ผู้ป่วยติดเชื้อไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้เป็นปกติ และอีกอย่างการที่สังคมที่ผู้ป่วยได้อาศัยอยู่ด้วยนั้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มคน หรือชุมชนที่ผู้ป่วยอาศัย ขาดความรู้ความเข้าใจกับโรคไวรัส HIV ไม่ว่าจะเป็นการรักษา การป้องกัน หรือแม้กระทั่งการแพร่กระจายของโรค จึงเกิดเป็นสถานะความกลัวจากสังคมที่จะติดเชื้อจากผู้ป่วยและจะกีดกันผู้ป่วยออกจากสังคมนั้น ๆ

ความต้องการด้านความสมบูรณ์ของชีวิต เป็นความต้องการที่มนุษย์ทุกคนต้องการในส่วนนี้ การที่ชีวิตทุกชีวิตได้เกิดมาและดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้นั้น ล้วนแล้วแต่มีความต้องการความสมบูรณ์แบบของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่หวังกันทั้งนั้น (บุญธรรมรัตน์ นาชัยโชติ, 2561)

ปัญหาแรกที่ได้รับเชื้อ HIV คือ ปัญหาการยอมรับในตนเองว่ามีการได้รับเชื้อ หรือติดเชื้อ จึงเป็นสาเหตุแรกที่เป็นปัญหาในเรื่องของการควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส HIV ที่เกิดปัญหาต่อสังคม ปัญหาการยอมรับจากสังคมโดยรอบ เนื่องจากโรคการติดเชื้อไวรัส HIV นั้นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นการติดเชื้อทางกระแสเลือด และยังเป็นโรคที่ยังไม่มีการยืนยันว่ามีการรักษาที่ขาดได้จากการติดเชื้อ มีเพียงการดูแลรักษาตามอาการของผู้ที่ติดเชื้อ จึงมักไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มคน ชุมชนหรืออาจส่งกระทบถึงสถานที่ที่ผู้ติดเชื้อทำงาน สำหรับผู้ที่ติดเชื้อ ปัญหาในการเข้าถึงสวัสดิการในการดูแล และรักษาเนื่องจากผู้ที่ติดเชื้อที่ต้องใช้ยา และต้องได้รับการตรวจเป็นประจำ และอีกอย่างที่เป็นปัญหาหลักเลยก็ว่าได้คือปัญหาการเยียวยาทางจิตใจหลังจากที่ผู้ติดเชื้อได้รับทราบผลการตรวจจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จะปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาผู้ติดเชื้อ HIV เป็นปัญหาหนึ่งของสังคมที่ต้องการ การเข้ามาดูแลช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ผู้ที่ติดเชื้อมีสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองในสังคม และไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม (ธนา นิลชัยโกวิท, 2538)

การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ HIV

แน่นอนบทบาทบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการดูแลผู้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคอะไรก็ตาม ด้วยบริบทที่เรียกกันว่าผู้ป่วย เราย่อมคิดถึงบุคลากรทางการแพทย์เป็นหลัก แต่การที่จะช่วยผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัส HIV นั้นต่างกันออกไปมาก สำหรับผู้ป่วยติดเชื้อไวรัส HIV นั้นจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องมีบุคลากรที่ช่วยในการดูแลที่นอกจากการรักษาทางการแพทย์ เราอาจเรียกได้ว่าผู้ดูแลทางจิตใจก็ได้ เนื่องจากการใช้ชีวิตหลังจากผู้ติดเชื้อได้ทราบว่าตัวเองได้รับเชื้อ HIV ซึ่งเป็นโรคที่ยังไม่มีการยืนยันว่ารักษาได้หายขาดได้ คงไม่เหมือนเดิม เพราะฉะนั้น ผู้ป่วยที่จะเข้าสู่กระบวนการรักษาทางการแพทย์ต้องควบคู่ไปกับการรักษาทางจิตหรือจิตเวช หรือขอปรึกษาจากนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อจัดสรรหาสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ติดเชื้อไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือสวัสดิการของตัวผู้ป่วยเอง ครอบครัว หรือชุมชนที่อาศัยอยู่ เพื่อการดำรงชีวิตของผู้ป่วยที่ต้องใช้ชีวิตในสังคม บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ก็ต้องช่วยเหลือผู้ป่วย ในการดำเนินชีวิตให้อยู่ได้ในสถานะภาพผู้ติดเชื้อ HIV (ธนา นิลชัยโกวิท, 2538)

สรุปได้ว่า การติดเชื้อ HIV มีการติดต่อจากคนสู่คน โดยมีการแพร่กระจายทางกระแสเลือดไม่ว่าจะเป็น การมีเพศสัมพันธ์ การติดจากการเสพยา การติดจากมารดาสู่เด็ก และมีการรณรงค์การป้องกันการติดเชื้อในสื่อต่าง ๆ แต่ก็ยังมีผู้ติดเชื้อที่เพิ่มขึ้นในทุกวัน จึงเป็นปัญหาของสังคมที่ต้องมีผู้เข้ามาช่วยเหลือในด้านการป้องกัน แก้ไขสภาพปัญหาของผู้ติดเชื้อในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดการระบอบ และเป็นการช่วยดูแลในเรื่องของการรักษาของผู้ติดเชื้อ โดยที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่สวัสดิการของผู้ติดเชื้อ HIV ควรได้รับเพื่อให้ตัวผู้ป่วยได้อยู่ร่วมกับสังคมและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในเรื่องต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

นักสังคมสงเคราะห์

รองศาสตราจารย์ นันทนีย์ ไชยสุต คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความหมายของการสังคมสงเคราะห์ไว้ว่า การสังคมสงเคราะห์ หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือทั้งชุมชน โดยใช้หลักทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่เรียกว่า นักสังคมสงเคราะห์จะต้องปฏิบัติงานนี้ โดยใช้หลักวิชาชีพ หรือนัยหนึ่งคือ ใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการของการสังคมสงเคราะห์ ไม่ใช่เพียงแต่หยิบยื่นสิ่งที่มีปัญหาต้องการก็เป็นอันใช้ได้ (พระชยา นันทมนู, 2560)

วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ เป็นหน่วยงานที่มุ่งในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน เป็นงานที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายเป็นการสร้างความสมดุลให้แก่สังคม การนำทรัพยากรที่มีภายในสังคมมาจัดสรรเพื่อเป็นสิ่งบรรเทาความเดือดร้อน ให้เข้าถึงบุคคล กลุ่ม และชุมชนที่มีปัญหาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยสี่ ด้านสิทธิความเป็นมนุษย์ และความเป็นธรรมทางสังคม ด้านการรักษาพยาบาล รวมไปถึงการพัฒนาชีวิต เพื่อให้บุคคลดำรงชีวิตในสังคมได้ด้วยตนเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาพของสังคมที่ดำเนินไป ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ ว่าด้วยความเป็นมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม งานสังคมสงเคราะห์เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้และทักษะ และไหวพริบต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการทำงานที่มีผลต่อมนุษย์โดยตรงนั้น อาจส่งผลในด้านกฎหมายที่ว่าด้วยการรักษาความเป็นสิทธิมนุษยชน และการที่จะเข้าถึงปัญหาต่าง ๆ นั้น นักสังคมสงเคราะห์ต้องใช้ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลของปัญหา เพื่อการวิเคราะห์แก้ไขสถานการณ์ทั้งต่อหน้าและระหว่างปฏิบัติงานในที่ทำงาน การปฏิบัติงานร่วมกับสหวิชาชีพอื่น หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติงานโดยทั่วไปนั้น นักสังคม

สงเคราะห์ต้องเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีในการทำงานและเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ที่เข้ามาปรึกษาปัญหาทางสังคมและเป็นไปเพื่อการพัฒนาหน่วยงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ (จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์, 2551)

บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์กับการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ HIV

บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ ในการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ หมายถึง การนำกระบวนการในการช่วยเหลือที่มีความต้องการ หรือปัญหาที่ผู้ป่วยมีความประสงค์ร้องขอความช่วยเหลือให้ผู้ป่วยติดเชื้อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้การยอมรับจากสังคม และเพื่อให้ผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV เข้าถึงสวัสดิการ การช่วยเหลือไม่ว่าทางรัฐ หรือทางเอกชนที่มีการยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ บทบาทและหน้าที่มีดังต่อไปนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการป้องกัน โดยให้ความรู้แก่ผู้ติดเชื้อ HIV และครอบครัว เพื่อให้ผู้ป่วยและครอบครัวได้เข้าใจเกี่ยวกับโรคการติดเชื้อ HIV เป็นการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไวรัสในครอบครัวและคนรอบข้าง
2. บทบาทหน้าที่ในการที่จะแก้ไขปัญหาผู้ติดเชื้อ HIV ส่วนใหญ่เป็นปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม เหตุเพราะโรค HIV เป็นโรคที่คนในสังคมส่วนมากมีความรังเกียจ นักสังคมสงเคราะห์จึงมีบทบาทในการช่วยให้ผู้ป่วยกับสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยวิธีการทางสังคมสงเคราะห์
3. หน้าที่และบทบาทในการฟื้นฟูและบำบัดทั้งสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ติดเชื้อ HIV ไม่ว่าในระยะสั้นหรือระยะยาว
4. หน้าที่และบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV ให้สามารถช่วยเหลือตัวเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ
5. หน้าที่และบทบาทในการพิทักษ์สิทธิสวัสดิการของภาครัฐที่ผู้ติดเชื้อ HIV ควรได้รับ
6. บทบาทหน้าที่ในการบริการสนับสนุนด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้ติดเชื้อ HIV
7. บทบาทหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรทางสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV
8. บทบาทหน้าที่ด้านการศึกษาวิชาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพให้แก่ผู้ป่วยติดเชื้อ HIV
9. หน้าที่บทบาทในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพในการช่วยเหลือบุคคล กลุ่มคน และชุมชนต่อไป

บทบาทหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ที่ผู้เขียนได้เขียนในเบื้องต้นเป็นกระบวนการ ในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาของผู้ติดเชื้อ HIV ที่พบเจอส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตของตัวผู้ติดเชื้อให้อยู่ร่วมกันกับสังคม กลุ่มคนหรือชุมชนได้ด้วยตนเอง ภายหลังจากที่ได้รับทราบผลการตรวจว่าได้มีการติดเชื้อรวมไปถึงปัญหาในการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดเชื้อ โดยมีขั้นตอนระบบต่าง ๆ ในกระบวนการการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เป็นการแนะนำแนวทางในการช่วยเหลือไปจนถึงการจัดสรรหาทรัพยากรทางด้านสวัสดิการต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของสังคมสงเคราะห์ที่สามารถนำมาช่วยเหลือแนะนำผู้ติดเชื้อ ครอบครัว กลุ่มคน หรือแม้กระทั่งชุมชนได้ เพื่อให้สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้ติดเชื้อได้พบเจอให้บรรเทาหรือทุเลาลง และเป็นแนวทางที่มุ่งผลประโยชน์สูงสุด ที่ผู้ติดเชื้อควรได้รับการดูแล การเข้าถึงสิทธิที่ผู้ติดเชื้อควรได้รับจากทางภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน ที่มีโครงการการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ HIV การเข้าถึงสภาพปัญหาที่ผู้ติดเชื้อได้รับความเดือดร้อน การวิเคราะห์ปัญหาแบบเป็นระบบขั้นตอน เพื่อทำการนำเสนอและจัดหาสวัสดิการที่มีในขอบเขตที่หน่วยงานสามารถจัดและสรรหาได้โดยมีขั้นตอนที่เป็นระบบ (จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์, 2551)

ทักษะและหลักการของนักสังคมสงเคราะห์ที่นำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV

การช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อที่มีปัญหาจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ รวมไปถึงหลักการ ในการแก้ไขปัญหา เพราะฉะนั้นแล้วนักสังคมสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ หลักการ ในการ ดำเนินงานการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ โดยความรู้และทักษะต่าง ๆ นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีการพัฒนาสม่ำเสมอ เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานและพัฒนาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และการช่วยเหลือในส่วนของผู้ป่วยติดเชื้อ HIV โดยมีทักษะและหลักการดังนี้

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพทางวิชาชีพ เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ คือ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นหรือความรู้สึกในความปลอดภัยระหว่างบุคคลโดยใช้หลักการ การยอมรับ เป็นการ สื่อสารที่ปราศจากอคติ

ทักษะการสังเกต เป็นการสังเกตในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ซึ่งตามปกติจะรวมไปถึงการสังเกตในเรื่อง ต่าง ๆ เช่น ทักษะคดีผู้ป่วย พฤติกรรมของตัวผู้ป่วย ปฏิกริยาการโต้ตอบของผู้ป่วยระหว่างการสัมภาษณ์ หรือ ระหว่างการถูกสังเกตขณะที่อยู่บ้าน และในที่ต่าง ๆ ตามสถานการณ์ หลักการที่มีทักษะการสังเกตคือหลักการ การมีส่วนร่วม โดยระหว่างสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมของผู้ป่วยที่ประสบปัญหานั้น นักสังคม สงเคราะห์ต้องเปิดโอกาส ให้ผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อที่ประสบปัญหานั้นได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นกับ ปัญหาที่เกิดขึ้น และรับฟังข้อคิดเห็นของตัวผู้ป่วย

ทักษะการสัมภาษณ์ ส่วนมากมักจะใช้ทักษะนี้ร่วมกับทักษะการสังเกต โดยมีหลักการขึ้นอยู่กับ สถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีเป้าหมายคือ ข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วย ติดเชื้อ การสร้างความเชื่อมั่นสร้างความไว้วางใจ หรือแม้แต่วิ่งไปถึงการศึกษาความเป็นอยู่ประเพณี วัฒนธรรมของครอบครัวและตัวผู้ป่วยติดเชื้อ

ทักษะการเยี่ยมบ้าน เป็นการที่นักสังคมสงเคราะห์นำตัวเองไปสู่สิ่งแวดล้อมของผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อ โดยมีวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม การประเมินคุณภาพการ เป็นอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการช่วยเหลือ

ทักษะการจัดบันทึก การปฏิบัติงานทุกอย่างในหน่วยงาน ที่ต้องการนำผลการปฏิบัติงานมาใช้เพื่อ การปรับปรุง จะต้องมีการรายงาน เพื่อมีแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ การจัดบันทึกเป็นการเตือนความจำรวม ไปถึงเป็นข้อมูลอ้างอิงในการประกอบการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทักษะการบันทึกถือเป็นทักษะที่ สำคัญอย่างมากในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในสำนักงาน หรือการออกพื้นที่สืบ หาข้อมูลแล้วแต่ต้องใช้การจัดบันทึกทั้งนั้น กรณีที่ยกเว้นในการจัดบันทึกคือ การที่บุคคลหรือผู้ใช้บริการ หรือผู้ป่วยติดเชื้อบุคคลนั้นไม่ประสงค์ให้ทำการจัดบันทึก แต่ส่วนมากนักสังคมสงเคราะห์จะนำข้อมูลที่จำได้ใน บางส่วนมาทำการบันทึกภายหลัง หลักการในการจัดบันทึกที่สำคัญคือ หลักการในการเก็บความลับข้อมูลของ ผู้ใช้บริการไม่ให้เผยแพร่ เพราะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้ใช้บริการหรือผู้ติดเชื้อ เว้นแต่การเผยแพร่ข้อมูล ดังกล่าว จะส่งผลประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาแก่ผู้ป่วยติดเชื้อ

ทักษะการส่งต่อ การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้บริการทางสังคมมีข้อจำกัดในด้านนโยบาย และขอบเขตการ จัดบริการประเภทต่าง ๆ ซึ่งไม่อาจให้แก่ผู้ใช้บริการได้ครบทุกรูปแบบ ภายในหน่วยงานของตนเองในครั้งเดียว จึงจำเป็นต้องส่งต่อเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย และการบริการของหน่วยงานที่ส่งต่อ จุดประสงค์คือ เพื่อ ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา ของผู้ใช้บริการหรือผู้ป่วยให้ได้ผลดีที่สุด

ทักษะการยุติเรื่อง ตามปกติแล้วการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ การหาข้อมูล การวินิจฉัย การวางแผน การดำเนินการช่วยเหลือ การประเมินผล และการติดตามผลการปฏิบัติงาน กระบวนการสังคมสงเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน ซึ่งจะประกอบด้วยขั้นตอนการเริ่ม ขั้นตอนการปฏิบัติ และขั้นตอนการยุติ การยุติเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปฏิบัติงานตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์ ขั้นตอนนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากสองประการคือ การยุติที่เกิดจากผู้ให้บริการหรือผู้ป่วย และการยุติที่เกิดขึ้นจากนักสังคมสงเคราะห์ อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่างเช่น ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยมีคุณภาพที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองจากสภาพปัญหาได้ หรือการช่วยเหลือผู้บริการอยู่นอกเหนือขีดจำกัด ด้านนโยบายของหน่วยงานของนักสังคมสงเคราะห์ (สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, 2554)

การลงปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV ภาคปฏิบัติ

จากการที่ผู้เขียนลงปฏิบัติงานจริง ในการช่วยเหลือ เคส กรณีของ เด็กหญิงแนน มีข้อมูลในเบื้องต้น ดังนี้ เด็กหญิง แนน อายุ 15 ปี ประสบปัญหาทางสังคมเป็นผู้ได้รับเชื้อ HIV ตั้งแต่อายุ 10 ปี ครอบครัวแตกแยก บิดา มารดาแยกทางกัน และทิ้งให้เด็กหญิง แนน อยู่กับน้องสาวของยาย อายุ 55 ปี บิดามารดาได้มีครอบครัวใหม่ ไม่ติดต่อกันมานาน ครอบครัวยายของเด็กหญิงแนนมีฐานะยากจน มีอาชีพเผาถ่านขาย รายได้ไม่แน่นอน

ข้อมูลประวัติเด็กหญิงแนนและครอบครัว จากการลงสำรวจพื้นที่และสอบถามยายของเด็กหญิงแนน ปัจจุบันเด็กหญิงแนน อาศัยอยู่บ้านเลขที่ xx หมู่ที่ x ต.ชุมแพ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันมี 8 คนดังนี้ ยายทวด อายุ 94 ปี ไม่มีอาชีพ สุขภาพไม่แข็งแรงเป็นโรคแก่ชรา ยาย อายุ 57 ปี ไม่มีอาชีพ น้องสาวยาย อายุ 55 ปี อาชีพ เผาถ่านขาย รายได้ไม่แน่นอน สามีน้องสาวยาย อายุ 60 ปี อาชีพ เผาถ่านขาย รายได้ไม่แน่นอน มีน้องชายเป็นลูกพี่ลูกน้อง 1 คน และน้องสาวเป็นลูกพี่ลูกน้องอีก 2 คน

สภาพปัญหา

1. เด็กหญิงแนนมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงต้องพบแพทย์เป็นประจำ
2. การเดินทางในการมารับการรักษาเป็นระยะทางที่ไกล (โรงพยาบาลศรีนครินทร์)
3. ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมารับการรักษา
4. สภาพรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของครอบครัว เนื่องจากครอบครัวมีสมาชิกจำนวนมาก
5. เด็กหญิงแนนไม่ได้ศึกษาต่อ เนื่องจากสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง

กระบวนการการให้ความช่วยเหลือทางสังคมสงเคราะห์

1. ลงสำรวจพื้นที่ตามบ้านเลขที่ ที่ระบุ สร้างสัมพันธภาพที่ดี สอบถามข้อมูลสภาพปัญหาเกี่ยวกับเด็กหญิงแนนกับน้องสาวยาย ซึ่งเป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กหญิงแนนตั้งแต่เกิด
2. นำข้อมูลของเด็กหญิงแนนและครอบครัว มาประเมินวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เด็กและครอบครัว
3. นำข้อมูลที่ประเมินวิเคราะห์แล้ว เข้าที่ประชุมร่วมสหวิชาชีพภายในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนดำเนินการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม
4. นำแผนการให้ความช่วยเหลือที่ลงมติจากที่ประชุม เสนอต่อครอบครัวเด็กหญิงแนน เพื่อตัดสินใจว่าจะลบความช่วยเหลือหรือไม่
5. ดำเนินการตามแผนการ การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นและระยะยาวต่อไป

หลักการที่ใช้ในการสังคมสงเคราะห์

- หลักการสังคมสงเคราะห์ตามแนวพุทธ ผู้เขียนขอยกเอาหลักการเกี่ยวกับ พรหมวิหาร 4 เนื่องจากเป็นธรรมในการดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐ และเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น อันได้แก่
- เมตตา** ความเมตตาเป็นหลักการข้อนี้เป็นหลักการที่นักสังคมสงเคราะห์พึงมีในตนเอง เป็นการต้องการเห็นบุคคลหรือสิ่งมีชีวิตที่อาศัยสภาพแวดล้อมบนโลกด้วยกัน พ้นจากปัญหาที่เจอและสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุข เช่นเดียวกับความเมตตาของนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องมีหลักในความเมตตาในการช่วยเหลือ ผู้ที่ประสบกับสภาพปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาของปัจเจกคน กลุ่มคนหรือแม้กระทั่งปัญหาในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาชีวิต ของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คือเป็นการใช้หลักการในการปฏิบัติงาน เช่นการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อทำการเก็บข้อมูล ถึงแม้ว่าการไปลงสัมภาษณ์จะต้องพบกับอะไรบ้าง แต่ด้วยความเมตตาที่มีนักสังคมสงเคราะห์ก็ต้องดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือ
- กรุณา** นักสังคมสงเคราะห์เป็นบุคคลที่มีความสงสาร ความต้องการที่อยากช่วยผู้อื่นให้พ้นจากสภาวะแห่งความทุกข์ที่เกิดจากสภาพปัญหาของมนุษย์ โดยการจัดสรรหาทรัพยากรหรือสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อนำมาช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น โดยมุ่งหวังในสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน ร่วมไปถึงผู้ป่วยติดเชื่อที่ควรได้รับจากภาครัฐหรือเอกชน โดยหวังผลแค่เพียงการที่ทุกคนได้มีโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่ความได้รับ และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถอยู่ในสังคมได้โดยไม่โดนกีดกัน
- มุทิตา** การยินดีเมื่อเห็นบุคคลภายในสังคม ได้อยู่ดีกินดี ปราศจากความทุกข์ร้อน ได้รับสิทธิต่าง ๆ ได้รับและยินดีกับการที่เห็นผู้ใช้บริการหรือผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตและก้าวต่อไปได้ด้วยตนเองอยู่กับสังคมได้โดยไม่มีปัญหา
- อุเบกขา** การปล่อยวางหรือการทำให้เข้าใจถึงสัจธรรมของสิ่งมีชีวิต ว่าด้วยความไม่เที่ยงไม่มั่นคงถาวร ทุกสิ่งล้วนแต่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามวันเวลา การสังคมสงเคราะห์ก็เช่นกันเมื่อมีการเริ่มทำการให้การช่วยเหลือทางสังคมสงเคราะห์ ก็ต้องมีการยุติการช่วยเหลือทางสังคมสงเคราะห์เป็นธรรมดาไม่ว่าการยุตินั้นจะเกิดจากผู้ใช้บริการ ผู้ป่วย หรือตัวนักสังคมเอง เมื่อยุติแล้วนักสังคมสงเคราะห์ควรปล่อยวาง ไม่ว่าผลการช่วยเหลือจะดีขึ้นหรือไม่ ไม่ควรนำมาเป็นที่ตั้งของการที่ต้องรับผิดชอบของตนเอง

สรุป

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื่อ HIV เป็นการดำเนินงานร่วมกันของสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือ และมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ติดเชื่อ HIV เพื่อการดำเนินชีวิตต่อไปของผู้ป่วย และสามารถให้ผู้ป่วยที่ติดเชื่อ HIV ดูแลและช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลในสังคมได้อย่างปกติ ปราศจากปัญหา เรื่องความรังเกียจจากสังคม และได้รับสิทธิในสวัสดิการที่ผู้ป่วยติดเชื่อ HIV พึงได้รับอย่างเหมาะสม โดยงานที่ผู้เขียนได้เขียน เป็นงานวิชาชีพหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือนั้นคือนักสังคมสงเคราะห์ ที่มีส่วนเข้ามาในการช่วยเหลือผู้ป่วยในหลายด้าน ในช่วงต้น ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในสวัสดิการ การรักษาของตัวผู้ป่วย สิทธิในการรับเงินช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื่อ HIV และยังมีการดำเนินการให้คำปรึกษา ให้

ความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัส HIV สำหรับคนในครอบครัวผู้ป่วย กลุ่มคนและและชุมชนเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ ให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ

นักสังคมสงเคราะห์นั้น ทำการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ โดยอาศัยทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทักษะการสร้างสัมพันธ์ทางวิชาชีพ ในการจัดหาทรัพยากร สนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ ทักษะการสังเกต โดยทักษะนี้จะควบคู่กับทักษะการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ของผู้ป่วยติดเชื้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มานั้นเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา ทักษะการเยี่ยมบ้าน ทักษะการจดบันทึก ทักษะการส่งต่อ ทักษะการยุติ ซึ่งรวมแล้วเป็นทักษะในการดำเนินกระบวนการ ในการช่วยเหลือผู้ใช้บริการหรือผู้ป่วยซึ่งทั้งหมดที่ผู้เขียนได้เขียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์เพื่อชี้และแสดงให้เห็นถึงวิชาชีพอีกหนึ่งวิชาชีพที่สำคัญในการมีบทบาทหน้าที่การช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติ

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ HB. (2560). การป้องกันโรคเอดส์. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563, จาก <https://hd.co.th/aids.prevention>
- ข่าว TCJ. (2560). ไทยมีผู้ติดเชื้อ HIV รายใหม่ 17 คนต่อวัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.tcijthai.com/news/2019/11/scoop/9565>
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์. (2551). บทบาทหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563, สังคมสงเคราะห์เบื้องต้น สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า 111-118.
- พระชยา นันทมนู. (2560). นักสังคมสงเคราะห์ผู้แก้ปัญหาความต้องการของมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2563, จาก Sogin.mcu.ac.th > google-document-embedder > load >
- ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2538). ปัญหาจิตเวชที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อ HIV. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://med.mahidol.ac.th/ramamental/generaldoctor/06052015-1319>
- นงลัก เอมประดิษฐ์. (2527). แนวคิดและวิธีการสังคมสงเคราะห์. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563, จาก <https://shorturl.asia/VTxau>
- นิพนธ์พร วรมงคล. (2545). การป้องกันการติดเชื้อ HIV จากมารดาสู่ทารก. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563, จาก <https://shorturl.asia/RdHyf>
- ปุนฑรรัตน์ นาชัยโชติ. (2561). แนวคิดและทฤษฎีของ Abraham H.Maslow. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://phunthararat.blogspot.com/2018/11/abraham-maslow.html>
- สุรางค์รัตน์ วศินารมณ. (2535). ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2563, ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- อนุวัฒน์ กิระสุนทรพงษ์ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อ. (2559). สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/november-2016/hiv-aids-infection-treatment>

การเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการเพื่อการพัฒนาทักษะ
ผู้เรียนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0

Teaching and Learning of Project Analysis and Project Management for The
Development of Learners' Skills in accordance with Education to Thailand 4.0

นิภาพรรณ เจนสันติกุล

Nipapan Jentsantikul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

Author for Correspondence: Email: nipajen@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการโดยนำแนวคิดการเรียนการสอน ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน แนวการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะกิจกรรมของการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงสามารถแสดงความเชื่อมโยงของรายวิชาที่เรียน ได้แก่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ นโยบายสาธารณะ การบริหารการคลังและงบประมาณมาใช้ในการวิพากษ์ถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการทำโครงการด้วยการสะท้อนมุมมองอย่างมีเหตุผลและมีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข (NPV, IRR, PV, ROI) ข้อควรพัฒนาในด้านการเรียนการสอน ได้แก่ 1) บรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียน 2) ขนาดของห้องเรียน 3) อุปกรณ์การเรียน สื่อ ตำรา หนังสือเรียนอิเล็กทรอนิกส์ 4) ระบบคลังข้อสอบ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ไทยแลนด์ 4.0, รูปแบบการเรียนการสอน

Received: 14/12/ 63, Revised: 24/12/63, Accepted: 27/12/63

Abstract

This academic article aims to present the process of teaching and learning in the course of project analysis and project management by using the teaching and learning concept including self-knowledge theory, collaborative learning and problem - based learning with driving education to Thailand 4.0, which focuses on the nature of learning activities. The results of the analysis showed that the learners were able to show the linkage of the courses they learned, including human resource management, public policy, fiscal and budgeting administration used to criticize the possibility and the appropriateness of the project by reflecting a rational viewpoint and having numerical analysis skills (NPV, IRR, PV, ROI). Developments in teaching and learning are: 1) learning atmosphere in the classroom, 2) classroom size, 3) learning materials, textbooks, electronic textbooks, and 4) exam archives.

Keywords: Learning Management, Thailand 4.0, Teaching and Learning Model

1. บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมา มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าโลกปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การใช้องค์ความรู้เดิมย่อมไม่เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้สามารถอยู่ได้คือการปรับตัวด้านการศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีความเจริญงอกงามมีทักษะที่จำเป็นที่จะสามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และปิยะนันท์ พริ้งน้อย, 2559: 58) ซึ่งทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (learning and innovation skills) มุ่งมั่นฝึกฝน พัฒนาตัวเอง เรียนให้เกิดทักษะ เรียนโดยการปฏิบัติ (learning by doing) การคิดวิเคราะห์ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสื่อสาร และทักษะแห่งความร่วมมือ และที่จำเป็นมาก คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (information, media and technology skills) จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และการสร้างสรรค์ มีการใช้ทักษะ ด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อและเทคโนโลยีและเน้นทักษะที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับได้ ริเริ่ม และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยการ บูรณาการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Integrated e-Learning Course) นับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะมุ่งพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี (हरषा ष्रेषरूपढा, सम्बढि सुकुलपररुर्ण ँ सुवढि ँनढुठ, 2559: Vaitayachoti, 2018: 77-78)

ตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษานอกจากมิติด้านการสอนหรือการผลิตบัณฑิตแล้วยังต้องคำนึงถึง การศึกษาไทย 4.0 ด้วยการแสวงหาคำรู้หรือการวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคมและชี้นำสังคม จากองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ และประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาควรคำนึงถึงคือ “สถาบันอุดมศึกษาจะผลิตบัณฑิตอย่างไรให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศไทย 4.0” ซึ่งรัฐบาลคาดหวังว่า สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นผู้นำแถวหน้าที่สำคัญที่สุด ของการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลง ในครั้งนี้ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาไทยควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเป็นผู้สร้างผลิตภัณฑ์ ซึ่งหมายถึง 2 เรื่อง คือ 1) การจัดการเรียนรู้ที่เป็น การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ 2) การค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งถือว่าการสร้างสรรค์ และผลิตภาพอีกรูปแบบหนึ่งอันจะเป็นที่พึงของสังคมในฐานะที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นชุมปัญญาของประเทศ การพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิ สาขาหรือสาขาวิชาส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาบรรจุเนื้อหาวิชาได้อย่างอิสระ เหมาะสม และตรงกับความต้องการหรือเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง สามารถพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลายเพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาและปณิธานของสถาบันตลอดจนสนอง ต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ส่งผลต่อบทบาทของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงไปโดย คณาจารย์จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ สอดคล้องตามแผนที่หลักสูตร (Curriculum Mapping) และแสดงความรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของบัณฑิตการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในอนาคต จึงต้องมุ่งที่ จะเปลี่ยนกระบวนการผลิตบัณฑิตจากการเป็นบัณฑิตที่เป็นผู้เลียนแบบและผู้บริโภคอย่างที่เคยเป็นมา เป็นผู้ตามเป็นผู้เสียเปรียบมาโดยตลอดก้าวไปสู่บัณฑิตที่เป็นผู้นำที่เป็นผู้คิดใหม่ และผู้ผลิตหรือผู้สร้างใหม่ (สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561: 18-19)

จากความเป็นมาข้างต้นเป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่องการเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์ โครงการและการบริหารโครงการเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์

4.0 โดยผู้สอนได้นำแนวคิดและการจัดการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ มาปรับใช้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ทักษะของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0

นักวิชาการต่างสรุปและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ว่าควรมีองค์ประกอบ ที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่วนรวม (Mindful Learning) 2) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ 3) เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อการนำไปปฏิบัติ (Result-Based Learning) ส่งเสริมการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมการทำโครงการและแก้ปัญหาโจทย์ในรูปแบบต่าง ๆ 4) ส่งเสริมให้ได้แสวงหาโอกาส นำไปสู่การออกแบบ ลงมือปฏิบัติ ค้นหาคำตอบจากห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน สถานประกอบการ แปลงสาธิต โรงงาน บริษัท ธุรกิจของรัฐ หรือของเอกชน เพื่อค้นหาคำตอบจากสถานที่และสถานประกอบการจริง 5) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้สร้างสรรค์และกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทำให้นักเรียนและ/หรือครูค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ 6) เรียนรู้ทั่วโลกและ ภูมิปัญญาหลักของไทย ศึกษาทางเลือกของสังคมไทยและของโลก ที่มีความหลากหลาย 7) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเป็นกระบวนการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถสร้างอาชีพได้ สอดคล้องกับ Puncreobutr (2016: 95) ที่นำเสนอเกี่ยวกับการเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการตอบสนองการเรียนรู้ทางสังคมและการเรียนรู้เสมือนจริงในยุค 4.0

2. บทบาทของผู้สอน คือ 1) เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ "Community of Inquiry" ต้องสอนน้อยแต่ให้ผู้เรียนเรียนรู้มาก 2) ส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม 3) กระตุ้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ ให้น้องคํความรู้ที่มีอยู่ทุกที่ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างและพัฒนาไปสู่การผลิตนวัตกรรม ขึ้นมาตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคมและประเทศ 4) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานร่วมกัน 5) กระตุ้นให้ใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหารายบุคคลแล้ว แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6) เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ชี้แนะ 7) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการการพัฒนาทักษะทางสังคม คุณธรรม จริยธรรม คารวะธรรม การสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก 8) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สอดคล้องกับ Hussin (2018: 94-95) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนและการใช้เครื่องมือต่าง ๆ อาทิ Twitter, LinkedIn, Google Plus และ Facebook เป็นต้น

3. บทบาทของผู้เรียน คือ 1) ผู้เรียนแต่ละคนจะไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาคำรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา 2) ร่วมกันลงมือปฏิบัติกิจกรรม ใช้การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การร่วมกันระดมความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม 3) สามารถแสดงออกถึงการคิดนอกกรอบ 4) สามารถใช้ทักษะกระบวนการในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน 5) เกิดทักษะ ในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการทำงานอย่างเป็นระบบ 6) ใช้

ทักษะการสื่อสารการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอผลการเรียนมาอภิปรายแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน 7) มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือสนองต่อความต้องการของชุมชน สังคม หรือ ประเทศชาติ 8) แสดงถึงคุณลักษณะมีจิตสำนึกสาธารณะ และมีคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม (วิทวัส ดวง ภูมิเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร, 2560: 3-4)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะ กิจกรรมของการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน และบทบาทของผู้เรียน

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่นำมาใช้ในรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการ

รายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการเป็นรายวิชาที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบาย แผนและโครงการ วงจรโครงการ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แนวคิดในการบริหารโครงการ กระบวนการบริหารโครงการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารโครงการ โครงการ สาธารณะภายใต้บริบทของสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์และ สามารถเชื่อมโยงแนวคิดระหว่างนโยบาย แผน และโครงการ และทราบถึงองค์ประกอบของวงจรโครงการ กระบวนการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ ผลผลิตของโครงการในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กระบวนการในการบริหารโครงการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารโครงการสาธารณะภายใต้บริบทของ สังคมไทย และมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะ ทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปวิเคราะห์เชื่อมโยงใน รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตได้ซึ่งผู้เรียนเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ซึ่งมีการจัดการเรียน การสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยมีการจัดการเรียนการสอน 15 สัปดาห์ ผู้สอนกำหนดเนื้อหา การเรียนการสอน ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1-5 การเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด ความสัมพันธ์ของนโยบายสาธารณะ แผน แผนงานและโครงการ และการจัดกิจกรรมการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียน

สัปดาห์ที่ 6-10 การเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด วิธีการ การวิเคราะห์โครงการ กิจกรรมการคิด คำนวณการวิเคราะห์โครงการทางการเงิน (NPV, IRR, PV, ROI) และการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อการ แลกเปลี่ยนความรู้ การลงพื้นที่เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการด้วยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ อาทิ การใช้ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

สัปดาห์ที่ 11-13 การจัดกิจกรรมกลุ่ม การสืบค้นหาคำตอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ โครงการ ผู้สอนแบ่งกลุ่มให้เป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายผู้ขออนุมัติโครงการและฝ่ายผู้อนุมัติโครงการ ด้วยการแสดง บทบาทสมมติและการนำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้าโดยผู้เรียน

สัปดาห์ที่ 14-15 การเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด วิธีการ การบริหารโครงการ ปัจจัย สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการ การ ประเมินผลโครงการ และการจัดกิจกรรมการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียนและสรุปความรู้ที่ได้รับด้วย การทำแผนที่ความคิดของผู้เรียน

ในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนเริ่มต้นด้วยการนำทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน หลักการหรือการอ้างอิงหลักฐานเพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า เมื่อผู้เรียนเกิด ปัญหาหรือความขัดแย้งทางปัญญาลงผู้เรียนจะใช้โครงสร้างทางปัญญามีอยู่เดิมทำปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

หรือเพื่อน ๆ ที่อยู่รอบข้าง ความขัดแย้งทางปัญญาจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการไตร่ตรองอันเป็นกิจกรรมของการตรวจสอบ และปรับเปลี่ยนสมมติฐานทางความคิดด้วยเหตุและผลซึ่งนำไปสู่การสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญาต่อไป โดยในการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสร้างเสริมความรู้ผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาด้วยตนเอง ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้โดยจัดสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น ดังนั้นในทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เมื่อเผชิญกับปัญหาผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้พร้อมนำพื้นฐานความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่เพื่อนำมาสู่กระบวนการการแก้ปัญหา และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มกลุ่มละ 5 คนร่วมกันสืบค้นข้อมูลและทำการวิเคราะห์โครงการภาคีรัฐบาล อาทิ โครงการธงฟ้าประชารัฐ โครงการบ้านล้านหลัง โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี) โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น

โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะทางการเรียนที่สร้างสรรค์ การเรียนรู้ร่วมกันถือเป็นกลวิธีในการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในลักษณะของกลุ่ม ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดแบ่งหน้าที่กัน แบ่งปันความรู้และประสบการณ์กัน เพื่อบรรลุเป้าหมายของการเรียนร่วมกัน เมื่อผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้และความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การนำการจัดการเรียนรู้ร่วมกันมาใช้ในการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการตั้งข้อสงสัยและการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ผู้สอนแบ่งกลุ่มให้เป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายผู้ขออนุมัติโครงการและฝ่ายผู้อนุมัติโครงการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการนำปัญหาจากการศึกษาวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างเป็นระบบและใช้หลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการโต้ตอบตามแนวการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning: PBL) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดแบบหนึ่งซึ่งจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น หรือเป็นฐานสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้โดยปัญหานั้นจะต้องทำให้ผู้เรียนสนใจ ต้องการแสวงหาค้นคว้าเหตุผลมาช่วยแก้ปัญหา หรือทำให้ปัญหานั้นชัดเจนมองเห็นแนวทางแก้ไข ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้และจะส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของนักเรียนได้ โดยทักษะในการแก้ปัญหารวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นระบบเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (อำพล พาวรทิศ, มนตรี แยมกสิกร และทิพย์เกสร บุญอำไพ, 2559: 401-402)

4. บทวิเคราะห์

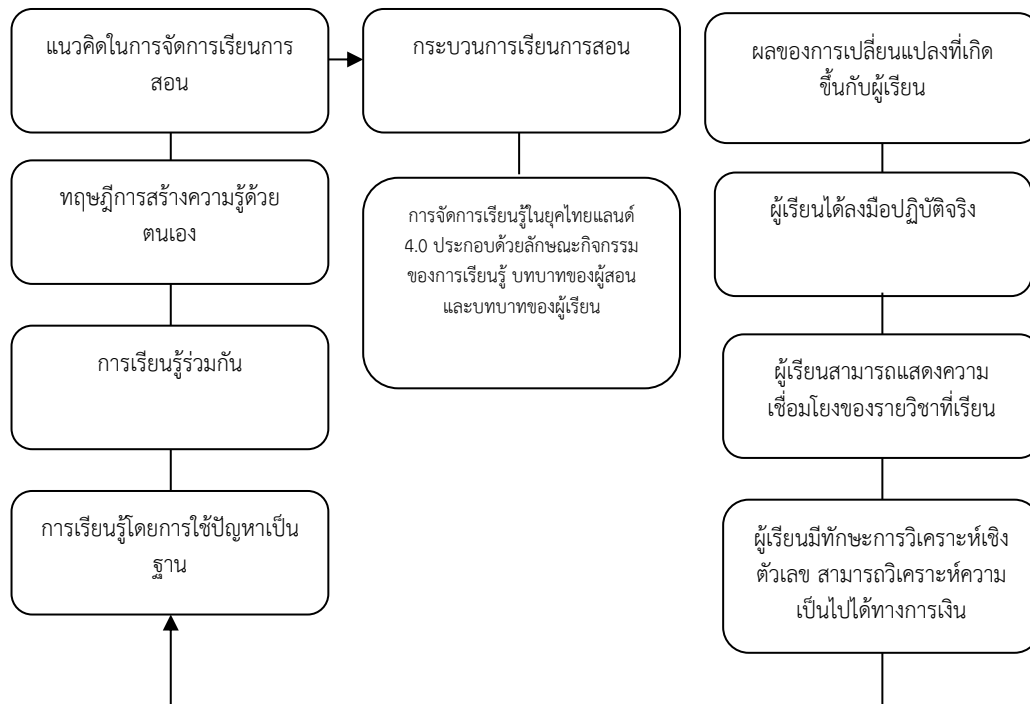
ผลจากการจัดการเรียนการสอน การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน และการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 มาประยุกต์ พบการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ดังนี้

1. จากเดิมผู้เรียนฟังบรรยายในห้องเรียนเปลี่ยนเป็นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และมีความเข้าใจถึงพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ด้วยการลงพื้นที่ในจังหวัดนครปฐมเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการสร้างร้านกาแฟและการศึกษาบริบท สภาพแวดล้อมพื้นที่ อาณาเขต และความเป็นเมืองด้วยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ อาทิ การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การถ่ายภาพพื้นที่ เป็นต้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการวิเคราะห์และสามารถเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจน โดยผลจากการลงพื้นที่นำมาสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทำโครงการและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภัยคุกคามจากการทำโครงการ และการสรุปผลการดำเนินโครงการโดยจำแนกเป็น ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลลัพธ์สุดท้ายของโครงการอย่างมีเหตุผล

2. จากเดิมผู้เรียนจดบันทึกในสมุดเรียนเปลี่ยนเป็นผู้เรียนสามารถแสดงความเชื่อมโยงของรายวิชาที่เรียน ได้แก่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ นโยบายสาธารณะ การบริหารการคลังและงบประมาณมาใช้ในการวิพากษ์ถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการทำโครงการด้วยการสะท้อนมุมมองที่มีต่อโครงการหากทำโครงการแล้วส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไรและการดำเนินโครงการที่ดีต้องคำนึงถึงการนำไปปฏิบัติและการประเมินผลโครงการเพื่อสะท้อนผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินโครงการและการปรับปรุงโครงการให้มีความเหมาะสมต่อไปในอนาคต และสามารถเขียนแผนที่ความคิด และผังก้างปลาสำหรับการวิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุของปัญหาในการทำโครงการสร้างร้านค้าและนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่พบได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการแก้ปัญหาซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่การศึกษา 4.0 โดยเปลี่ยนวิธีการสอน วิธีการวัดผล และวิธีการพัฒนาผู้สอนทั้งหมดด้วยการสอนให้รู้จักผู้เรียน วิเคราะห์ผู้เรียนให้ลงมือปฏิบัติร่วมออกแบบการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจนเกิดผลงานขึ้นมา (สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สีนารัตน์, 2561: 25)

3. จากเดิมผู้เรียนอ่านและพิจารณาตามเอกสารประกอบการสอน/ตำราเรียนเปลี่ยนเป็นผู้เรียนวิเคราะห์ คิดคำนวณด้วยตนเอง ทำให้มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงิน โดยการคิดคำนวณความคุ้มค่าในการลงทุนโครงการ (NPV, IRR) และสามารถสรุปได้ว่า โครงการที่ดำเนินการนั้นมีความคุ้มค่าคุ้มทุนต่อการลงทุนหรือไม่ และหากอนาคตอัตราดอกเบี้ยมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินในอนาคตจะมีค่าเท่าใดซึ่งล้วนมีผลต่อการตัดสินใจในการลงทุนโครงการ ซึ่งผู้สอนออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 (P21's Framework for 21st Century Learning) ที่ได้กำหนดทักษะการเรียนรู้ใน 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะข้อมูลการสื่อสารสนเทศและเทคโนโลยี โดยผู้เรียนจะต้องอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น (Reading, (W) Riting (A) Rithmetics: 3Rs) ภายใต้พื้นฐานมาตรฐานการวัดและประเมินผล โครงสร้างและหลักสูตร การพัฒนาผู้สอนและบรรยากาศการเรียนรู้ (สุดเฉลิม ศัสตราภักษ์, 2560: 101)

ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยกำหนดกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างระบบทางสังคมเป็นการเรียนแบบร่วมมือ (เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม, 2554: 436) ส่งผลให้ผู้เรียนค้นพบว่าคำตอบที่ถูกต้องนั้นไม่มีเพียงคำตอบเดียว โดยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาวจากการวิเคราะห์โครงการภาคีรัฐบาล นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบได้ว่าการมองแยกส่วนกับการมองเป็นภาพรวม ผลลัพธ์ที่ได้จะมีความแตกต่างกันเน้นให้เห็นความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกัน ดำเนินโครงการเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม (มกราพันธ์ จุฑะรสก, 2556: 65-68) อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการยังคงประสบปัญหาในด้านการเรียนการสอน ได้แก่ 1) บรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) จำนวนผู้เรียนและขนาดของห้องเรียนไม่เหมาะสม 3) อุปกรณ์การเรียน สื่อการเรียนรู้ที่มีไม่เพียงพอและไม่มีความหลากหลายและยังไม่มีหนังสือเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ 4) ไม่มีระบบคลังข้อสอบเพื่อการทดสอบวัดผลการเรียนรู้ด้านทักษะความรู้ ความสามารถของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ สรุปดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การเรียนการสอนรายวิชาการวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการ

5. บทสรุป

ผลจากการพัฒนาการเรียนการสอน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถแสดงความเชื่อมโยงของรายวิชาที่เรียน ได้แก่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ นโยบายสาธารณะ การบริหารการคลังและงบประมาณใช้ในการวิพากษ์ถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการทำโครงการด้วยการสะท้อนมุมมองอย่างมีเหตุผลและมีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะกิจกรรมของการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน และบทบาทของผู้เรียน อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นควรนำรูปแบบความเป็นหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชน (Public – Private Partnerships in Education in Thailand) มาใช้เป็นแนวทางให้ภาครัฐกับเอกชน ได้ร่วมมือกันทำงานเพื่อการพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ควรมีระบบคลังข้อสอบเพื่อการทดสอบวัดผลการเรียนรู้ด้านทักษะความรู้ ความสามารถของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและควรมีตำราภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำราพหุวัฒนธรรมที่มีมิติการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Blended Based Learning) ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและภูมิสังคมได้ สนับสนุนหนังสือเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) และหุ่นจำลองสื่อสิ่งพิมพ์ อื่น ๆ (e-Journal) รวมทั้งเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Life Long Learning) โดยเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนและทุกระดับเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ดารุณี บุญครอง, 2560: 11)

บรรณานุกรม

- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2554). “การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน”, *Veridian E-Journal SU*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2554 : หน้า 435-444.
- ดารุณี บุญครอง. (2560). “วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0”, *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2560 : หน้า 1-25.
- มกราพันธุ์ จุฑารส. (2556). *การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก.
- วิวัฒน์ ดวงภูมิเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร. (2560). “การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น”, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2560 : หน้า 1-14.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และปิยะนันท์ พริ้งน้อย. (2559). “นวัตกรรมการศึกษาในการพัฒนาทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21”, *วารสารร่วมพถกซ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, ปีที่ 34 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม 2559 : หน้า 55-78.
- हरषा เศรษฐบุปผา, สมบัติ สกฤพรธน์ และสุวิธ อินทอง. (2559). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Integrated E-learning Course) สำหรับนักศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี”, *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, ปีที่ 18 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2559 : หน้า 1-11.
- สุดเฉลิม ศัสตราพฤกษ์. (2560). “การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม”, *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - เมษายน 2560 : หน้า 100-108.
- สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2561). “เปลี่ยนผ่านการศึกษาไทยสู่การศึกษา 4.0”, *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนธันวาคม 2561 : หน้า 13-27.
- อำพล พาจรทิศ, มนตรี แยมกสิกร และทิพย์เกสร บุญอำไพ. (2559). “การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า”, *วารสารวิจัยและพัฒนา โดยอณณกรณในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2559 : หน้า 399-408.
- Hussin, A.A. (2018). “Education 4.0 Made Simple: Ideas For Teaching”, *International Journal of Education & Literacy Studies*, Vol. 6 No. 3 July 2018 : p. 92-98.
- Puncreobutr, V. (2016). “Education 4.0: New Challenge of Learning”, *St. Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol. 2 No. 2 July - December 2016 : p. 92-97.
- Vaitayachoti, Y. (2018). “Human Resource Development for Thailand 4.0 Based on Dual Vocational Education”, *Social Science Asia*, Vol. 2 No. 2 April 2018 : p. 76-85.

ภาคผนวก

การเตรียมบทความ

1. สวนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการแสงอีสาน ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่งานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จาก ตำรา หนังสือ และวารสารใหม่หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้เฝ้าพิจารณาเรียบเรียงขึ้นโดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการแสงอีสาน

ส่งบทความทางระบบออนไลน์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsi/>

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้เฝ้าพิจารณาควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสาร กำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2. การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาด อักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียว ลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดเอ4 (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และ ด้านขวา กับ ด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์สี่ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

3. การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

4. สนวนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วยอักษร Times New Roman ขนาดอักษร (font) 12 ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้โดดเด่นใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสารรูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้าศึกษาและผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 2-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;) หรือ (,)

5. สนวนเนื้อเรื่อง(Context) ควรประกอบด้วย

5.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาและกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญ ของปัญหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

5.2 วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

5.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

5.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

5.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

5.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)(ถ้ามี) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคล ที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

5.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี (APA STYLE) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ต่อบทความในแต่ละบทความซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิง แตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบนามปี(APA Style)

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์.เล่ม/ข้อ/หน้า. และในวงเล็บคำว่า (บาลี) ไฉนคำย่อในกรณีที่ไฉนพระไตรปิฎกฉบับ ภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไฉนคำย่อในกรณีที่ไฉนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่าง เช่น 1ช.ชา. (บาลี) 27/855/191

หนังสือ ผู้แต่ง,ปีที่พิมพ์, ชื่อเรื่อง,สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์,หน้า. ตัวอย่างเช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2557).วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์ สมัยใหม่, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:หน้า 15.

ศิโรตตนา ภาคสุวรรณ และศิริลักษณ์ ไชยรังสี.(2544).หลักระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง:หน้า 145-146.

ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม.(2552). รัฐศาสตร์เบื้องต้น.เลย : รุ่งแสงธุรกิจการ พิมพ์:หน้า 80.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ และคณะ.(2552). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ . กรุงเทพมหานคร:สหพรหมการพิมพ์: หน้า 100.

Venerable Dr. W. Rahula.(2004). What the Buddha Taught.Bangkok.Haw Trai Printing:p. 69.

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

วารสาร

ผู้เขียน,ปีที่พิมพ์, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี) : หน้า.

ตัวอย่างเช่น พระครูปริยัติธรรมวงศ์,ดร.,(2558). การเปรียบเทียบจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดของเพลโต,วารสารวิชาการธรรมทรรศน, ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 มกราคม-เมษายน 2558 : หน้า 155-158.

Sarah Grace Prescott.(2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?, Journal of Microbiology & Biology Education. Vol. 16 No.2 December 2015 : p. 298.

วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ/สารนิพนธ/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์, “ชื่อเรื่อง”, ระดับของงาน, หน่วยงานที่รับผิดชอบ : มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างเช่น สุภาวดี หาญสุโพธิ์.(2556).การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต , บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรพล พรหมกุล. (2558).การสร้างสันติสุขในชุมชนโดยไขกลไกภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณีบุญหลวง จังหวัดเลย, รายงานการวิจัย, วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างเช่น สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น, 10 พฤษภาคม 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง. แหล่งที่มา : [วัน เดือน ปี ที่สืบค้น].

ตัวอย่างเช่นพระธรรมโกศาจารย์(ศ.ดร.ประยูรธมมจิตโต),ธรรมประกาศโนบาแหล่งที่มา:

<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>.

(สืบค้นเมื่อ7 กันยายน 2555).

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

สำนักงานวารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
40000 โทรศัพท์ 043-241495 โทร.085-4082638, แฟกซ์ 043- 242389
Email:piakealexander@yahoo.com.

Online submission: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsi/>

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการแสงอีสาน

ประชาสัมพันธ์	ประชาสัมพันธ์ - ทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัย - สถาบันอุดมศึกษาในประเทศ	
รับผลงาน	เจ้าของผลงานส่งผลงานทางวิชาการ/วิจัย มายังกองวารสาร(เข้าสู่ระบบวารสารออนไลน์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsi/)	
	เสนอกองบรรณาธิการ	1 วัน
	พิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิอ่านผลงานทางวิชาการ/วิจัย	1 วัน
	ประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิอ่านผลงานทางวาจา	1วัน
	ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พิจารณาผลงาน โดยแนบ - บทความทางวิชาการ/วิจัย พร้อมลברายชื่อผู้เขียนออก 1 ชุด - แบบประเมินวารสาร 1 ชุด	2 วัน
	ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินผลงานทางวิชาการ/วิจัย	14 วัน
	- ผ่าน (กองบรรณาธิการจัดทำรูปแบบให้เป็นไป ตาม format)	5 วัน
	- ผ่านแบบมีเงื่อนไข (ส่งคืนผู้เขียนปรับแก้ไขและตรวจสอบการอ้างอิงตามAPA)	15 วัน
	- ไม่ผ่าน แจ้งผู้เขียนทราบ (Reject)	5 วัน
	ผู้เขียนส่งคืนกองบรรณาธิการ	15 วัน

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ใบสมัครสมาชิก

วารสารวิชาการแสงอีสาน

ชื่อ(Name).....นามสกุล(Surname).....

ที่อยู่(Address).....

โทรศัพท์(Telephone).....Email:.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการแสงอีสาน

() สมาชิกประเภทรายปี 200 บาท (จำนวน 2 เล่ม) () เล่มละ 100 บาท

กรุณาส่งหรือโทรสารมาที่

สำนักงานวารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

40000 โทรศัพท์ 043-241495 โทร.085-4082638, แฟกซ์ 043- 242389

ส่งบทความออนไลน์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsi>

การตั้งค่าหน้ากระดาษ A4

ระยะขอบ

ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม.
ด้านซ้าย 3.81 ซม. ด้านขวา 3.81 ซม.

การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย

ชื่อเรื่องภาษาไทย ขนาดตัวอักษรแบบ TH sarabun PSK ขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ.....

ชื่อผู้นิพนธ์
ชื่อผู้ร่วมนิพนธ์

บทคัดย่อภาษาไทย

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา

TH SarabunPsk)

ย่อหน้า1.5 ซม.

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ:

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

(ขนาดขนาด 12 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา Times New Roman)

ย่อหน้า1.5 ซม.

.....

.....

.....

Keywords:

1. บทนำ (ขนาดขนาด 16 พอยท์ (Points) ตัวหนา)

ย่อหน้า 1.5 ซม. —————>

.....

.....

2. วัตถุประสงค์ ของการวิจัย

1.
2.
3.

3. วิธีดำเนินการวิจัย

.....

.....

.....

4. สรุปผลการวิจัย

.....

.....

.....

5. อภิปรายผลการวิจัย

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

7. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ :

.....
.....

(2) วารสาร :

.....
.....

(3) วิทยานิพนธ์ / ดุษฎีนิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย :

.....
.....

(4) สัมภาษณ์

.....
.....

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

.....
.....

2. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

.....
.....

(2) Journal :

.....
.....

(3) Thesis/Dissertations/Research report :

.....
.....

(4) Interview :

.....
.....

(5) Website :

.....
.....

การตั้งค่าหน้ากระดาษ A4

ระยะขอบ

ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม.
ด้านซ้าย 3.81 ซม. ด้านขวา 3.81 ซม.

การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ

ชื่อเรื่องภาษาไทย...ขนาดตัวอักษรแบบ TH.sarabun.PSK ขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ.....

ชื่อผู้พิมพ์

บทคัดย่อภาษาไทย

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา)

ย่อหน้า 1.5 ซม.

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ:

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

(ขนาดขนาด 12 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา Times New Roman)

ย่อหน้า 1.5 ซม.

.....

.....

.....

.....

Keywords:

1. บทนำ (ขนาดขนาด 16 พอยท์ (Points) ตัวหนา)

ย่อหน้า 1.5 ซม. —————>

.....

.....

2. เนื้อหา

1.
-
2.
-
3.
-
- ฯลฯ.....
-

3. สรุป

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ :

.....
.....

(2) วารสาร :

.....
.....

(3) วิทยานิพนธ์ / ดุษฎีนิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย :

.....
.....

(4) สัมภาษณ์

.....
.....

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

.....
.....

2. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

.....
.....

(2) Journal :

.....
.....

(3) Thesis/Dissertations/Research report :

.....
.....

(4) Interview :

.....
.....

(5) Website :

.....
.....